

CRTA:

Demokratija na margini rata

Istraživanje javnog mnjenja, maj 2022.

CRTA:

Demokratija na margini rata

Maj 2022.

Beograd

Cilj istraživanja bio je utvrđivanje stavova građana i građanki Srbije u vezi sa stanjem demokratije u zemlji, posebno o kvalitetu izbora održanih 3. aprila 2022. godine, kao i o spoljnopolitičkim stavovima. Konkretno, ispitani su načini informisanja o društveno-političkim temama, stavovi o stanju u zemlji i demokratiji, o nepravilnostima u izbornom procesu i biračkom spisku, stavovi prema EU intergacijama, odnosima Srbije sa EU i Rusijom, kao i o ratu u Ukrajini i poziciji koju bi Srbija trebalo da zauzme.

U ovom izveštaju biće poređeni rezultati aktuelnog istraživanja, sprovedenog u maju 2022. godine, sa rezultatima predizbornog istraživanja [sprovedenog u februaru 2022. godine](#), istraživanja o učešću građana u demokratskim procesima [sprovedenog u novembru 2021. godine](#), istraživanja o demokratiji i korupciji [sprovedenog u aprilu 2021. godine](#), i istraživanja o demokratskom učešću građana [sprovedenom u oktobru 2020.](#)

Istraživački tim

Vujo Ilić, savetnik za javne politike i istraživanja u Crti, istraživač Instituta za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu

Darko Stojilović, viši istraživač u Crti

Sadržaj

Sažetak	5
Metodologija i opis uzorka	7
I Medijske navike i politička orijentacija	11
II Demokratija i autoritarnost	16
III Izbori i birački spisak.....	22
IV Evropska unija	25
V Rusija i Evropska unija	30
VI Rat u Ukrajini.....	33
Spisak grafikona	37

Sažetak

Istraživanje je sprovedeno mesec dana nakon dana glasanja na aprilskim izborima 2022. godine i nešto manje od tri meseca nakon početka invazije Rusije na Ukrajinu. U ovom kontekstu, postojala je potreba da se ispituju stavovi o nedavno održanim izborima i prema demokratiji, kao i spoljnopolitički stavovi, posebno o perspektivi evropskih integracija i odnosima Srbije prema Rusiji i ratu u Ukrajini.

Stanovnici Srbije još uvek se u najvećoj meri **informišu** putem televizije, ali od izbivanja rata u Ukrajini poraslo je informisanje putem internet portala, za koje najviše ispitanika navodi da imaju prioritet kada žele da dođu do pouzdanih informacija. Poverenje prema medijima nije se promenilo, nešto više od polovine građana veruje isključivo provladinim medijima. Tokom poslednjih godinu i po dana, povećava se udeo ispitanika koji inkliniraju partijama u vlasti i partijama u opoziciji, dok se smanjuje broj građana kojima nisu bliske ni jedne ni druge partije. Gotovo polovina ispitanika smatra da se Srbija kreće u dobrom pravcu, dok nešto manje od trećine misli suprotno.

Nešto više od polovine ispitanika se slaže da je **demokratija** najbolji politički sistem za Srbiju. U odnosu na februar, kada su pozitivni stavovi prema demokratiji bili na vrhuncu, oni su smanjeni, ali su ostali veći nego u odnosu na 2020. i početak 2021. Istovremeno je primetan trend jačanja autoritarnih stavova u ovom periodu, prvi put veći procenat ispitanika smatra da je za Srbiju bolje da ima jednog jakog lidera koga bi svi slušali, nego što misli da je demokratski sistem najbolji. Kada bi morali da biraju između dva sistema, gotovo polovina izabrala bi sistem sa jakim liderom, a nešto manje demokratski sistem.

Gotovo polovina ispitanika zadovoljna je rezultatima nedavno održanih **izbora**, a nešto više od četvrtine nije zadovoljno. Ispitanici su podeljeni oko toga da li je tokom izbornog dana u aprilu bilo krađe, dve petine misli da jeste, isto toliko i da nije, dok je u februaru oko polovine građana mislilo da je na prethodnim izborima bilo krađe glasova. Većina ispitanika, četiri petine, odgovorilo je da na njih, ili na nekog iz njihovog okruženja, nije vršen izborni pritisak, dok je isti procenat ispitanika odgovorilo da im se to desilo, kao što je odgovorio i u februaru za prethodne izbore. Desetina građana Srbije navela je da su aktivisti partija u vlasti bili ti koji su vršili pritisak.

Gotovo polovina ispitanika misli da **birački spisak** ne sadrži tačne podatke, veći deo njih zbog toga što se biračkim spiskom manipuliše u izborne svrhe, a manji misli da su razlozi administrativne prirode. Sa druge strane, oko dve petine ispitanika deli stav da birački spisak sadrži ažurirane i tačne podatke. Polovina ispitanika navodi da bi proveru biračkog spiska, ukoliko bi do nje došlo, trebalo da sprovede država i nezavisne organizacije, dok bi najmanji deo ispitanika poverio proveru biračkog spiska političkim strankama.

Nakon skoka pozitivnih stavova o **pristupanju EU** krajem 2021. godine, zabeležen je najveći udeo negativnih stavova prema EU i najmanje ravnodušnih ispitanika od 2020. godine. U ovom istraživanju preko trećine ispitanika bi se zabrinulo ukoliko bi došlo do

pristupanja Srbije EU, dok bi nešto ispod trećine bilo ravnodušno, a najmanje ispitanika bi se obradovalo. Većina građana Srbije misli da EU integracije u većoj meri zavise od Evropske unije nego od Srbije, dok manji deo misli da od Srbije više zavisi da li će ući u EU. Nešto ispod polovine ispitanika smatra da Srbija ekonomski najviše zavisi od saradnje sa Evropskom unijom, tek onda sa Rusijom i Kinom. Velika većina, preko tri četvrtine stanovnika Srbije, putovalo je u zemlje EU. Međutim, nešto više od polovine ispitanika navelo je da im uopšte ne bi bio problem ako bi se vratile vize za putovanje u EU.

Nešto manje od tri meseca od početka invazije **Rusije** na Ukrajinu, istovremeno sa smanjenjem pozitivnih stavova o pristupanju EU, najviše ispitanika, dve petine, obradovalo bi se ukoliko bi došlo do odustajanja od EU i formiranja saveza sa Rusijom, dok bi se oko četvrtine ispitanika zabrinulo i isto toliko bilo ravnodušno. Od 2020. ovo je najveći procenat ispitanika koji imaju pozitivan stav prema savezu sa Rusijom, ali i najveći procenat negativnih, uz najmanje ravnodušnih, što ukazuje na polarizaciju stavova. Ubedljiva većina ispitanika, tri četvrtine, ne slaže sa stavom da EU tretira Srbiju kao ravnopravnog partnera, sa tim se slaže tek svaki deseti ispitanik. Sa druge strane, mnogo veći procenat građana Srbije, dve petine, smatra da se Rusija ophodi prema Srbiji kao prema ravnopravnom partneru. Isti broj ispitanika bi očekivali da imaju obezbeđenu zdravstvenu sigurnost i da bi im bila garantovana sloboda u Rusiji, kao i u EU, dok više ispitanika smatra da bi se pre u Rusiji osećali dobrodošlim, i jednakim sa drugim građanima, nego u EU.

Ispitanici u velikoj meri, preko četiri petine, prate dešavanja u **Ukrajini**. Dve trećine svih ispitanika bi, kada bi morali da se opredele, rekli da im je bliža ruska pozicija u sukobu, a tek oko jedne desetine da im je bliža ukrajinska. Ispitanici u velikoj meri smatraju da su ruska opravdanja rata tačna - gotovo tri četvrtine misli da je Rusija bila izazvana na sukob zbog namere NATO-a da se širi na istok, samo desetina ne misli tako, a više od polovine da je sprečavala genocid u Donbasu, sa čim se ne slaže petina građana. Ispitanici su podeljeni oko tvrdnje da Rusija ima nameru da denacifikuje Ukrajinu, dok se oko polovine ne slaže sa stavom da je Putin izjednačio slučaj Donbasa sa Kosovom i time ugrozio srpske interese na Kosovu. Dve petine ispitanika misli da bi potencijalno članstvo Finske u NATO ugrozilo bezbednost Rusije i da Rusija ima pravo da to spreči, dok trećina misli da Finska ima pravo da se učlani u NATO da bi se zaštitila od ruske invazije.

Kada je reč o poziciji **Srbije** prema ratu u Ukrajini, polovina ispitanika misli da Srbija treba da ostane neutralna, nešto ispod trećine građana da Srbija ne treba da uvodi sankcije Rusiji, čak i po cenu odustajanja od EU, dok svaki deseti ispitanik misli da Srbija treba da uskladi svoju spoljnu politiku sa EU i uvede sankcije Rusiji. Preko dve trećine ispitanika očekuje da bi za Srbiju bio veći problem ukoliko Rusija onemogući dotok gasa Srbiji, nego ukoliko to učini EU. Sličan procenat građana misli da bi za Srbiju bio veći problem ukoliko EU uvede vize Srbiji, nego ukoliko bi to uradila Rusija. Preko polovine ispitanika misli da bi za Srbiju bio veći problem ukoliko bi firme iz EU napustile Srbiju, nego ukoliko bi to uradile ruske firme.

Metodologija i opis uzorka

Metod prikupljanja podataka: kompjuterski podržano telefonsko anketiranje (CATI) uz nasumičan odabir brojeva mobilnih telefona (*Random digit dialing*)

Ciljna populacija: punoletni građani Republike Srbije (bez Kosova)

Tip uzorka: slučajan uzorak, reprezentativan za Republiku Srbiju (bez Kosova)

Veličina uzorka: 1000 ispitanika

Margina greške: $\pm 3,16\%$

Stratumi: ukupno 48, po polu (muški, ženski), uzrastu (18-34 god, 35-64 god, 65+ god), regionu (Beograd, Vojvodina, Šumadija i Zapadna Srbija, Južna i Istočna Srbija) i tipu naselja (urbano, ruralno)

Poststratifikacija: po polu, uzrastu, regionu i tipu naselja

Stopa odgovaranja: 26%

Prosečno trajanje ispitivanja: 16 minuta

Period istraživanja: 14-23. maj 2022.

Crta je samostalno sproveda istraživanje koristeći sistem za kompjuterski podržano telefonsko ispitivanje (*Computer-assisted telephone interviewing – CATI*). Za potrebe istraživanja korišćena je mobilna telefonija, zbog veće pokrivenosti stanovništva u odnosu na fiksnu telefoniju, uz nasumičan odabir brojeva telefona (*Random digit dialing – RDD*).

Kreiranje uzorka brojeva za pozivanje

U Srbiji postoji tri operatera sa ukupno osam ekstenzija (060, 061, 062, 063, 064, 065, 066, 069). U nekim ekstenzijama postoje šestocifreni i sedmocifreni brojevi (062, 063, 066, 069), dok u drugim samo sedmocifreni (060, 061, 064, 065). To znači da u 12 različitih kombinacija postoji ukupno 84 miliona permutacija brojeva (80 miliona za osam sedmocifrenih i četiri miliona za četiri šestocifrene ekstenzije). Nakon eliminisanja četiri kombinacije koje čine manje od 9% ukupnog broja korisnika, ostaje ukupan broj permutacija od 62 miliona (60 miliona za šest sedmocifrenih i dva miliona za dva šestocifrena broja).¹

Nasumično je generisan uzorak brojeva iz 62 miliona, te je uz pomoć sistema za slanje SMS poruka utvrđeno koji brojevi su postojeći. Postojeći brojevi su zatim dodati u bazu za pozivanje. Na ovaj način su odstranjeni nepostojeći brojevi i istovremeno obezbeđen

¹ Detaljniji opis metodologije koju Crta koristi u telefonskom anketiranju možete videti ovde: crta.rs/istrazivanje-stavovi-gradjana-srbije-o-ucescu-u-demokratskim-procesima-2021-godine

slučajan odabir brojeva, tj. građana koji će imati priliku da učestvuju u istraživanju. Operateri su stoga pozivali samo postojeće brojeve koji su nasumično odabrani iz baze svih mogućih kombinacija brojeva.

Procedura prikupljanja podataka

Pre samog poziva, brojevima koji su nasumično izabrani poslata je SMS poruka sledeće sadržine: „*Poštovani, računar je nasumično odabrao Vaš broj za učešće u anonimnom i dobrovoljnom naučnom istraživanju. Sledeće nedelje pozvaće Vas anketar udruženja CRTA*“. Vlasnici brojeva koji su na bilo koji način izrazili neslaganje sa daljom komunikacijom odmah su uklonjeni iz baze.

Pozivi su obavljani u periodu od 9 sati ujutru do 9 uveče (vikendom od 10 ujutru do 8 uveče). Pozive je obavljalo 20 operatera, od kojih tri četvrtine ima višegodišnje iskustvo u telefonskom anketiranju, a svi operateri su prošli obuku koja je uključivala i testiranje poziva i anketiranje. Oni su koristili softver za pozivanje i platformu za unos odgovora. Pozivanje su obavljali klikom na nasumično odabran broj, a anketu popunjavali kroz razgovor sa građanima.

Uzorkovanje i ponderisanje

Kako bi uzorak ispitanika odgovarao strukturi populacije Republike Srbije (bez Kosova i Metohije), određeno je ukupno 48 stratuma koji su odgovarali procenjenoj strukturi na osnovu pola (muški, ženski), uzrasta (18-34 god, 35-64 god, 65+ god), regiona (Beograd, Vojvodina, Šumadija i Zapadna Srbija, Južna i Istočna Srbija) i tipa naselja (urbano, ruralno). Korišćeni su podaci Republičkog zavoda za statistiku za 2020. godinu.

Softver je po principu slučajnosti birao koji broj će biti pozvan. Svako ko bi pristao da učestvuje u istraživanju je prolazio kroz ispitivanje sa operaterom, koji je na samom početku postavljao pitanja na osnovu kojih su prethodno kreirani stratumi. Softver je automatski svrstavao svakog ispitanika u jedan od 48 stratuma. Tek pri kraju istraživanja bi dolazilo do toga da je neki stratum popunjen (npr. visokoobrazovani muškarci iz gradskog područja iz Šumadije stariji od 65 godina), pa su operateri morali da odbijaju učešće zainteresovanih ispitanika ukoliko su pripadali popunjenom stratumu. Na kraju, ukupno 576 ispitanika nije moglo da učestvuje u istraživanju jer su pripadali stratumu koji je prethodno ispunjen.

Kao što se može videti u tabeli 1 u nastavku, finalni uzorak ima više gradskog stanovništva nego populacija Srbije, odnosno sadrži nešto manje građana starijih od 65 godina, što odstupa od populacijskih karakteristika Republike Srbije. Da bi se odstupanja relevantnih demografskih karakteristika uzorka usaglasila sa populacijskim, nakon prikupljanja, podaci su ponderisani. Konkretnije, korišćeno je iterativno proporcionalno fitovanje (*raking*). Rezultati su ponderisani po istim, već navedenim stratumima, tako da odgovaraju brojkama Republičkog zavoda za statistiku za 2020. godinu. Ponderisanje nije u bitnoj meri uticalo na rezultate. Minimalni ponder iznosio je 0,7, a maksimalni 2,02 (8 ženskih ispitanika, starosti preko 65, iz ruralnih naselja na Jugu i Istoku). Promene procenata odgovora na različita pitanja usled ponderisanja obično se kretalo u opsegu

1-2%. Na osnovu navedenog, rezultati su reprezentativni za populaciju Republike Srbije (bez Kosova i Metohije).

Statistika procesa prikupljanja podataka

Popunjeno je tačno 1.000 anketa, 576 ispitanika je izrazilo želju da učestvuje, ali su pripadali popunjenim kvotama, a učestvovanje u istraživanju odbilo je 4.419 građana, od čega je 467 građana naglasilo već u odgovoru na SMS poruku da ne želi da učestvuje u istraživanju. Stopa odgovora (*response rate*) je, dakle, iznosila 26%, po računici $1576 / (1576 + 4419)$. Drugim rečima, svaki četvrti građanin kog smo kontaktirali je pristao da učestvuje u istraživanju.

Upitnik

Pitanja i ponuđeni odgovori kreirani su tako da odgovaraju razgovoru preko telefona. Nakon testiranja dužine upitnika i jasnoće pitanja na manjem broju ispitanika, odlučeno je da anketiranje ne traje duže od 15 minuta i na osnovu toga je utvrđen konačan broj pitanja.

Upitnik se sastojao od 45 zatvorenih pitanja. Među ponuđenim odgovorima bila je uključena opcija za ispitanike koji ne znaju kako da odgovore na pitanje ili ne žele da odgovore – ne zna/bez odgovora (NZ/BO). Redosled ponuđenih odgovora u pitanjima bio je nasumičan, osim u slučajevima kada su ponuđeni odgovori bili sa Likertove skale (npr. u opsegu *uopšte se ne slažem - potpuno se slažem*). Upitnik je sadržao sedam socio-demografskih pitanja koja se odnose na: pol, uzrast, obrazovanje, region, tip naselja, finansijsko stanje i radni status. Teme pokrivene u upitniku, pored socio-demografskih karakteristika su:

- Medijske navike i politička orijentacija (5 pitanja)
- Demokratija i autoritarnost (3 pitanja)
- Izbori i birački spisak (6 pitanja)
- Evropska unija (5 pitanja)
- Rusija i Evropska unija (8 pitanja)
- Rat u Ukrajini (11 pitanja)

Napomena. Prilikom čitanja izveštaja i grafika, treba imati u vidu da se procenti neće uvek sabirati do 100 zbog zaokruživanja brojki. U izveštaju je prikazana deskriptivna statistika, a za testiranje razlika između grupa korišćeno je Kramerovo V umesto Hi-kvadrata koji je pristrasan na velikim uzorcima. Ova mera služi za utvrđivanje povezanosti dve kategoričke varijable i kreće se u vrednosti od 0 do 1 (maksimalna moguća korelacija).

Tabela 1. Opis uzorka po stratumima (%)

		RZS 2020	Neponde- risani	Ponde- risani
Pol	Muški	48	52	49
	Ženski	52	48	51
Uzrast	18-34	24	25	24
	35-64	50	54	51
	65+	26	21	25
Region	Beograd	24	25	22
	Vojvodina	27	28	27
	Šumadija i Zapadna Srbija	27	27	29
	Južna i Istočna Srbija	22	20	22
Tip naselja	Gradsko	61	72	61
	Ruralno	39	28	39

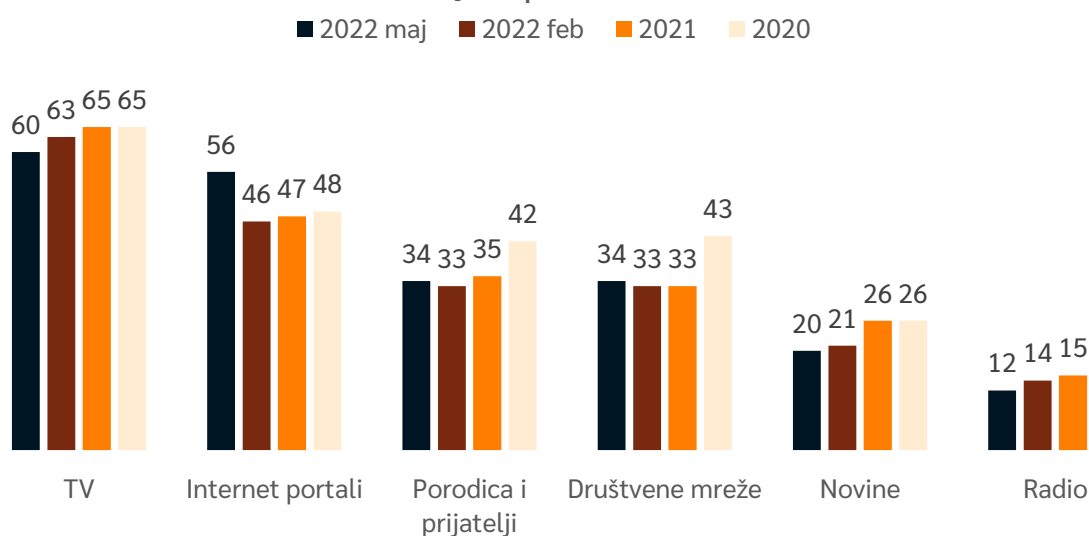
Tabela 2. Opis uzorka po socio-demografskim varijablama (%)

		2020 nov	2021 apr	2021 okt	2022 feb	2022 maj
Obrazovanje	Nezavršena ili završena osnovna škola (OŠ)	12	12	12	13	13
	Srednja škola (SŠ)	50	54	53	52	52
	Viša škola ili fakultet (VO)	38	34	35	34	34
Finansijsko stanje	Nemam dovoljno novca, često ni za hranu	6	6	7	6	6
	Imam dovoljno za hranu, ali teško mogu da kupim odeću	15	14	17	13	15
	Imam dovoljno novca za hranu i odeću, ali ne i za veće kupovine, kao što su televizor ili frižider	41	36	32	36	37
	Imam novca i za veće kupovine, kao što su televizor ili frižider	28	35	36	33	31
	Mogu da kupujem skoro sve što poželim	8	8	6	9	8
Status zaposlenosti	Zaposleni na neodređeno; rade u svojoj firmi ili samozaposleni	34	35	35	-	40
	Zaposleni na određeno vreme, zaposleni preko agencije	11	8	8	-	10
	Rade bez ugovora o radu ili bez pisanog ugovora	3	2	2	-	2
	Rade na svom imanju	3	3	4	-	4
	Domaćice	5	3	4	-	3
	Penzioneri	25	26	27	-	24
	Učenici ili studenti	5	5	4	-	5
Nezaposleni	12	15	14	-	12	

I Medijske navike i politička orijentacija

U ovom delu prikazano je poređenje istraživanja iz maja 2022. godine, kao i istraživanja iz februara 2022, oktobra 2021. i novembra 2020. godine. Na prvom grafikonu može se videti da se građani o političkim i društvenim temama u najvećoj meri informišu putem televizije i internet portala. Ispitanici su mogli da izaberu više odgovora, i nešto manje od dve trećine informiše se putem televizije, dok preko polovine navodi da prati internet portale. U poređenju sa prethodnim istraživanjima, primetan je izražen porast informisanja putem internet portala.

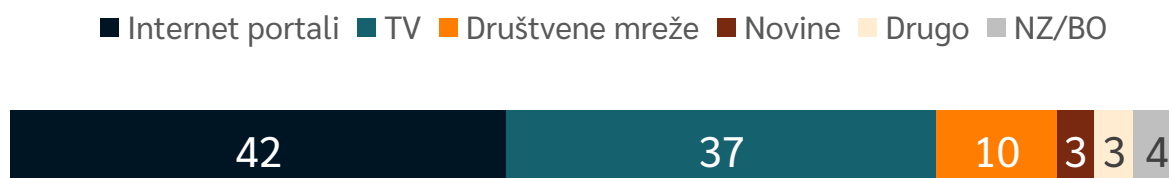
Glavni izvori informacija o političkim i društvenim temama

Grafikon 1. Glavni izvori informisanja

Pored češćeg navođenja informisanja putem internet portala, ispitanici su u najvećoj meri navodili internet portale kao medij koji za njih ima prioritet kada se dešava nešto važno i žele da dođu do pouzdanih informacija. Zatim su u većoj meri navodili televiziju, dok se ispitanici u mnogo manjoj meri oslanjaju na ostale tipove medija, društvene mreže, novine, ili druge, kada žele da dođu do pouzdanih informacija (grafikon 2)

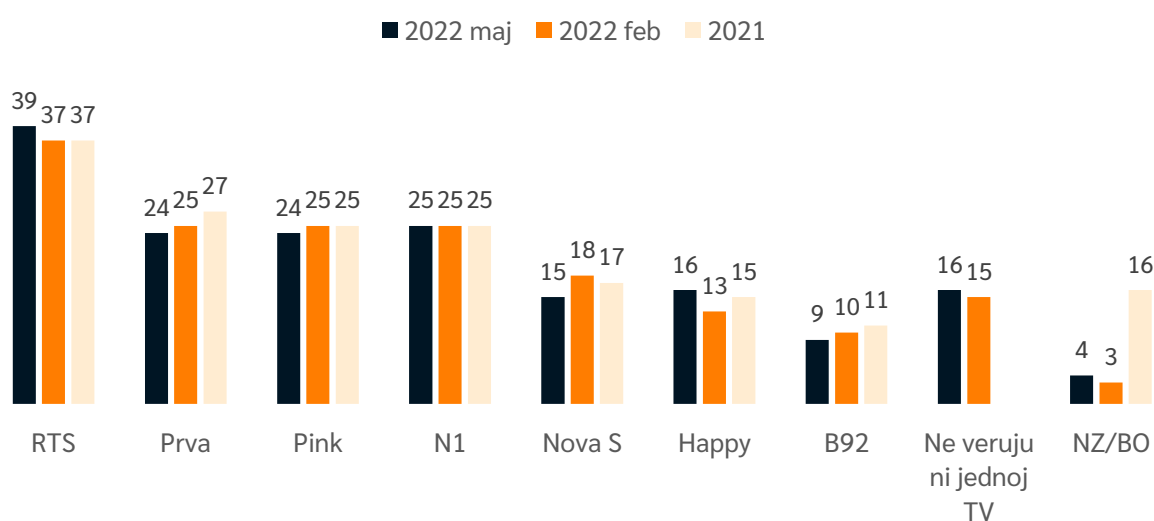
Kada se dešava nešto važno i želite da dođete do pouzdanih informacija, koji tip medija ima prioritet?

Grafikon 2. Pouzdane informacije i tipovi medija

Pored izjašnjavanja o tome koje izvore informacija koriste, i u kojem okolnostima, građani su takođe odgovarali na pitanje u koje televizije, kao glavni izvor svakodnevnog informisanja, imaju najviše poverenja. U odgovorima je bilo ponuđeno sedam televizija, od čega pet sa nacionalnom frekvencijom, provladini, odnosno mediji sa uređivačkom politikom koja nije kritična prema vlasti (RTS, Prva, Pink, Hapy, B92), uz dve televizije koje se mogu smatrati kritičkim medijima (Nova S, N1). Najveći udeo građana, gotovo 40 odsto, veruje RTS-u, dok oko četvrtine ističe da veruje televizijama Prva, Pink i N1. Najmanje poverenje imaju televizije Happy i B92. U poređenju sa prethodnim istraživanjima nema znatnijih promena u poverenju u televizije.²

Televizije u koje građani imaju najviše poverenja - zadatak je bio da izdvoje 2 televizije od 7 -

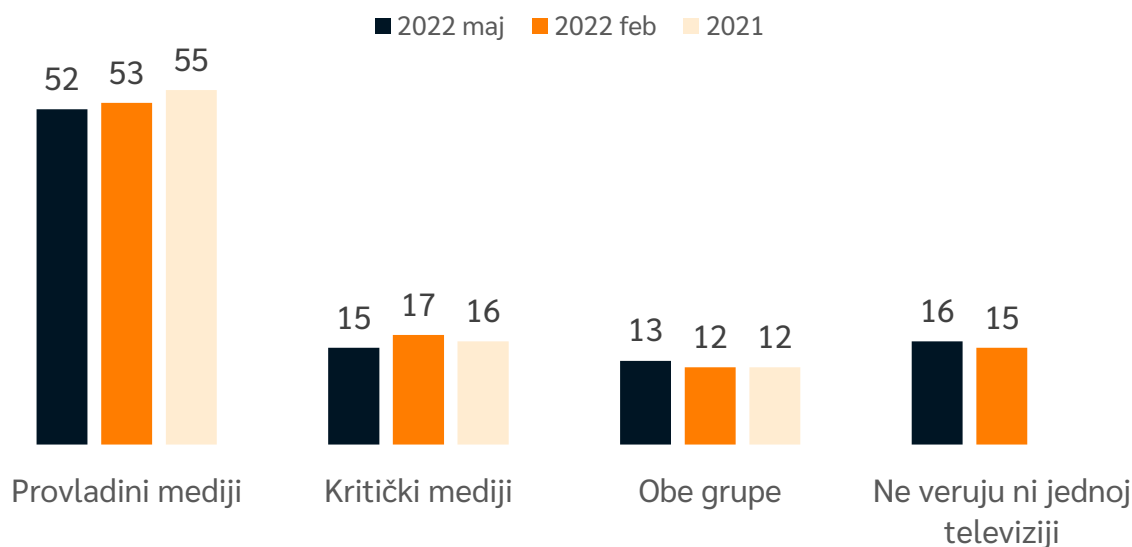
Grafikon 3. Poverenje u medije

Na osnovu odgovora na pitanja iz grafikona 3, koji pokazuje poverenje ispitanika u sedam televizija, građani su svrstani u četiri grupe. Oni koji su označili isključivo provladine medije, oni koji su označili isključivo kritičke medije, kao i oni koji su označili da veruju jednom provladinom mediju (npr. RTS) i drugom kritičkom mediju (npr. Nova S). Četvrtu grupu čine oni koji ne veruju ni jednoj televiziji (grafikon 4).

Rezultati pokazuju da nešto više od polovine građana veruje samo provladinim medijima, dok nešto manje od trećine ima poverenja i u kritičke, od čega 15% veruje samo kritičkim medijima a 13% i jednim i drugim. U poslednjih godinu dana u odnosima prema poverenju u provladine i kritičke medije nije dolazilo do promena.

² U istraživanju 2021. godine nije postojala opcija da se označi da „Ne veruju ni jednoj televiziji“, pa stoga čak 16% građana nije tada dalo odgovor na ovo pitanje. Stoga smo kasnijim istraživanjima dali mogućnost da se označi opcija „Ne veruju ni jednoj televiziji“, iako ona nije bila ponuđena ispitanicima, već su operateri birali tu opciju samo ukoliko bi građani samostalno izgovorili da ne veruju ni jednoj televiziji.

Poverenje u medije

Grafikon 4. Poverenje u medije - po grupama

U pogledu osnovnih političkih orijentacija, 41% ispitanika navodi da su im bliže one političke partije koje su sada na vlasti u Srbiji, 14% kaže da su to stranke koje su u opoziciji, dok 42% nisu bliske ni jedne ni druge. U odnosu na istraživanja iz prethodne dve godine, koje su bile obeležene bojkotom parlamentarnih izbora, povećava se udeo ispitanika koji inkliniraju partijama u vlasti i partijama u opoziciji, dok se smanjuje broj građana kojima nisu bliske ni jedne ni druge partije (grafikon 5).

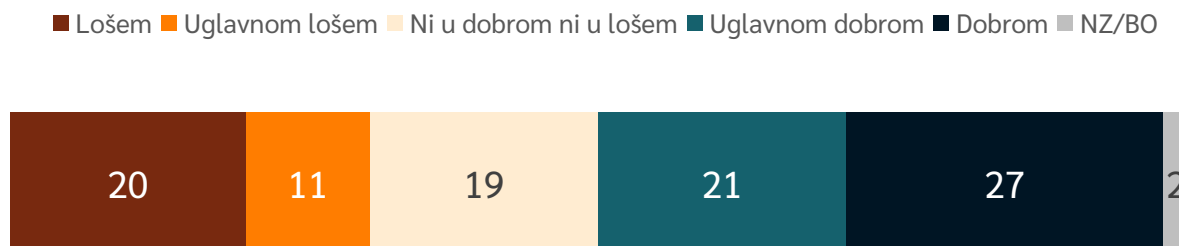
Da li su Vam bliže političke partije koje su sada na vlasti u Srbiji ili one koje su u opoziciji ili ni jedne ni druge?

Grafikon 5. Politička inklinacija

Nešto manje od polovine ispitanika (48%) smatra da se Srbija kreće u dobrom ili uglavnom dobrom pravcu. Nasuprot njima, nešto manje od trećine (31%) građana Srbije smatra da se država kreće u lošem ili uglavnom lošem pravcu. Između ove dve grupe, oko jedne petine ispitanika (19%) smatra da se Srbija ne kreće ni u dobrom ni u lošem pravcu.

Da li se Srbija kreće u dobrom ili lošem pravcu?

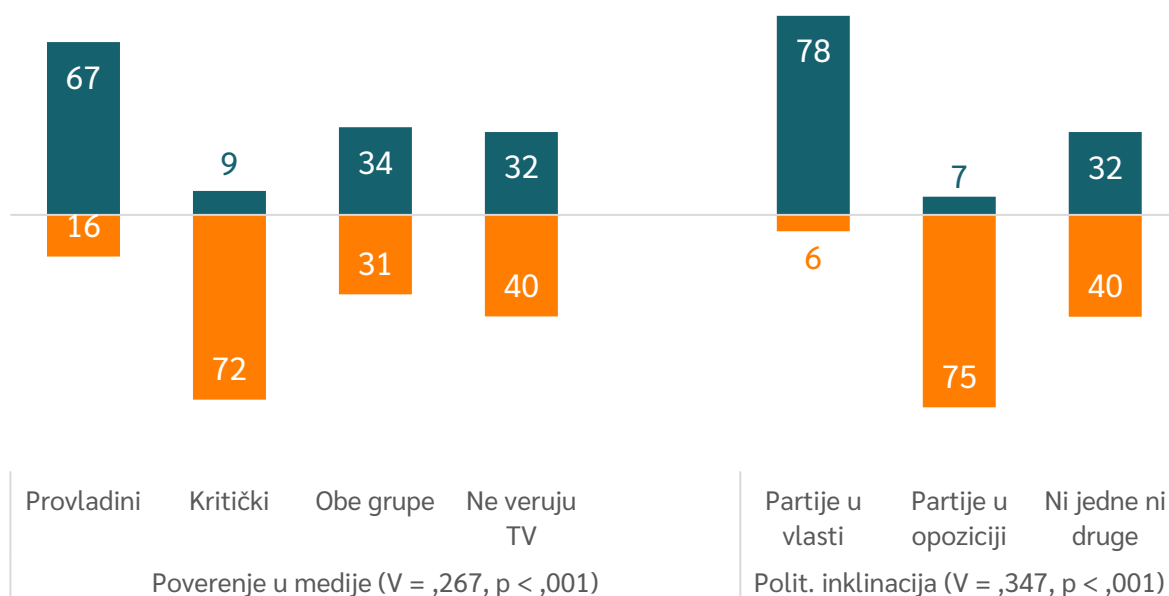

Grafikon 6. Stanje u zemlji

Da li se Srbija kreće u dobrom ili lošem pravcu?

- ukrštanje sa političkim varijablama -

■ U lošem pravcu ■ U dobrom pravcu

Grafikon 7. Stanje u zemlji u odnosu na političke varijable

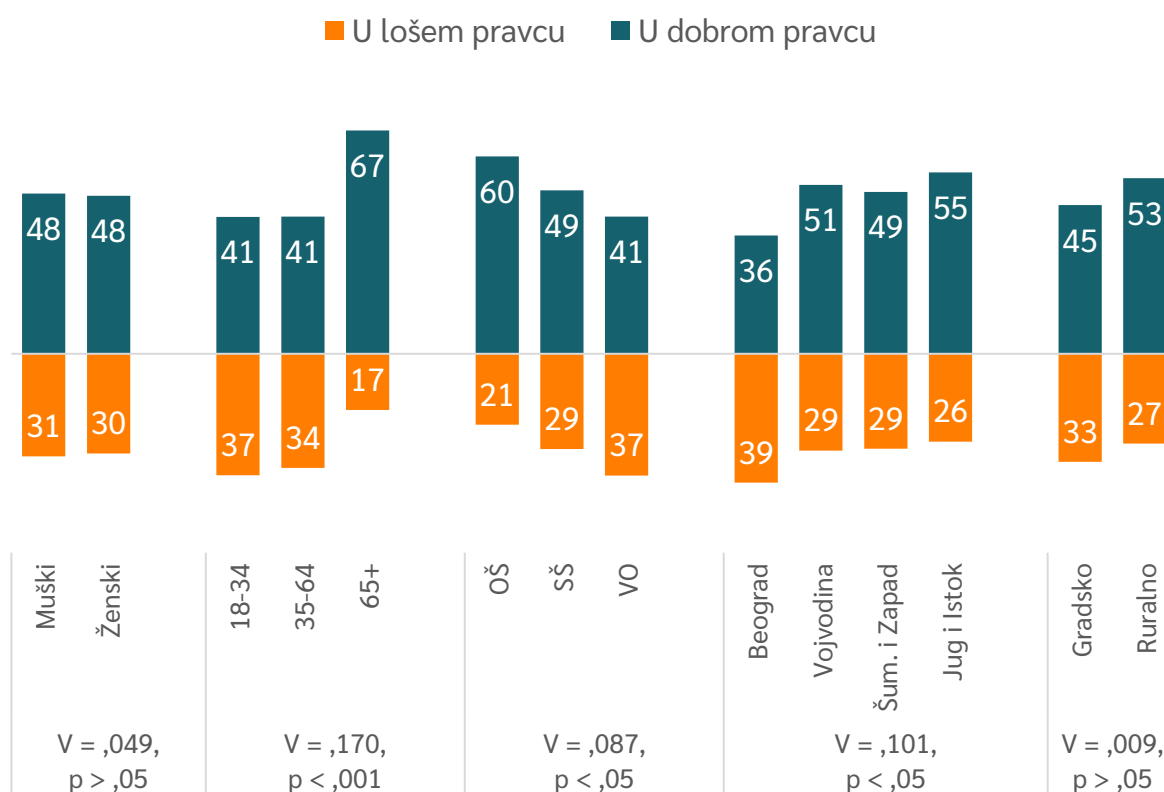
Kada se odgovori o pravcu u kom se kreće Srbija ukrste sa medijskim i partijskim varijablama, što pokazuje grafikon 7, uočljive su velike i statistički značajne razlike između segmenata ispitanika. Građani koji veruju samo provladinim medijima i politički inkliniraju partijama u vlasti u mnogo većoj meri smatraju da se Srbija kreće u dobrom

pravcu, dok ispitanici koji veruju samo kritičkim medijima i naginju strankama u opoziciji dominantno smatraju da se zemlja kreće u lošem pravcu. Među ostalim segmentima je situacija drugačija. Kod ispitanika koji veruju i provladinim i kritičkim medijima nešto je više onih koji misle da se Srbija kreće u dobrom pravcu (34%) nego onih koji misle da se kreće u lošem pravcu (31%), dok ispitanici koji ne veruju nijednoj televiziji imaju nešto negativnije stavove o kretanju zemlje, kao i oni koji ne osećaju da su bliski partijama.

Stavovi o pravcu u kom se kreće Srbija ne razlikuju se statistički značajno između polova, niti između gradske i ruralne populacije. Ispitanici stariji od 65 godina smatraju da se Srbija kreće u dobrom pravcu u većoj meri nego ostali. Ispitanici sa višim stepenom obrazovanja i iz Beograda u većoj meri smatraju da se kreće u lošem pravcu.

Da li se Srbija kreće u dobrom ili lošem pravcu?

- ukrštanje sa socio-demografskim varijablama -

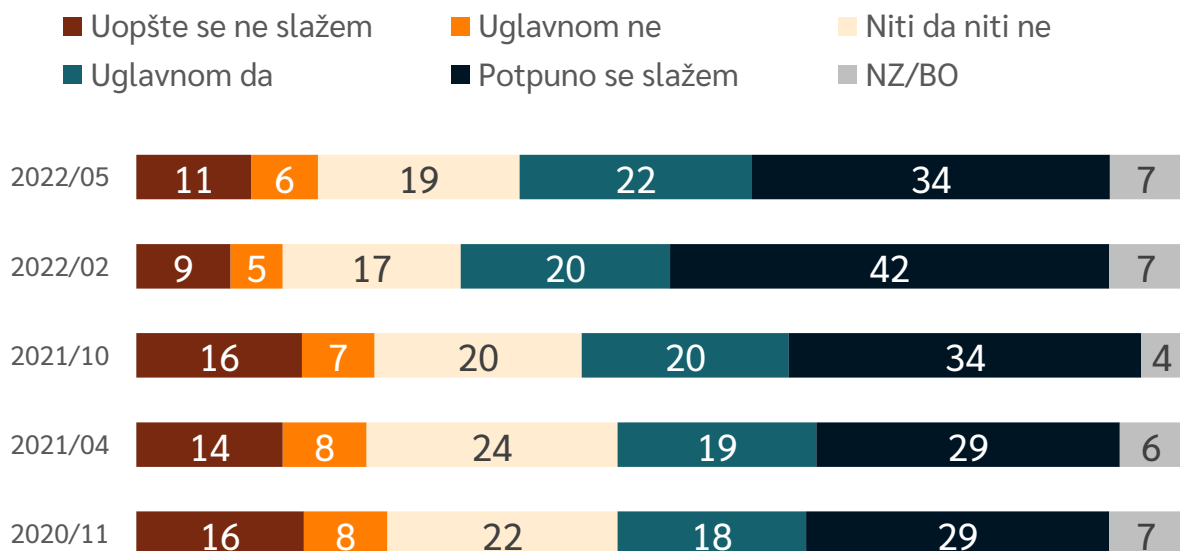

Grafikon 8. Stanje u zemlji u odnosu na socio-demografske varijable

II Demokratija i autoritarnost

Stav građana Srbije o demokratiji ispitivan je na isti način u pet istraživanja u periodu od godinu i po dana. Do porasta pozitivnog stava prema ovom sistemu među građanima Srbije došlo je u periodu pred izbore, između oktobra 2021. i februara 2022. godine. Međutim, od februara do maja kada je rađeno ovo istraživanje, udeo pozitivnih stavova je smanjen. Nešto više od polovine (56%) se uglavnom ili potpuno slaže da je demokratija najbolji politički sistem za našu zemlju. Pored toga, 11% građana se uopšte ne slaže, 6% se uglavnom ne slaže, dok je neodlučnih 19% u poslednjem istraživanju. Iako se radi o smanjenju pozitivnih stavova prema demokratiji u odnosu na predizborni vrhunac, grafikon 8. pokazuje da se radi o većoj podršci demokratskom sistemu, kao i manjem udelu negativnih stavova, nego u periodu 2020-2021.

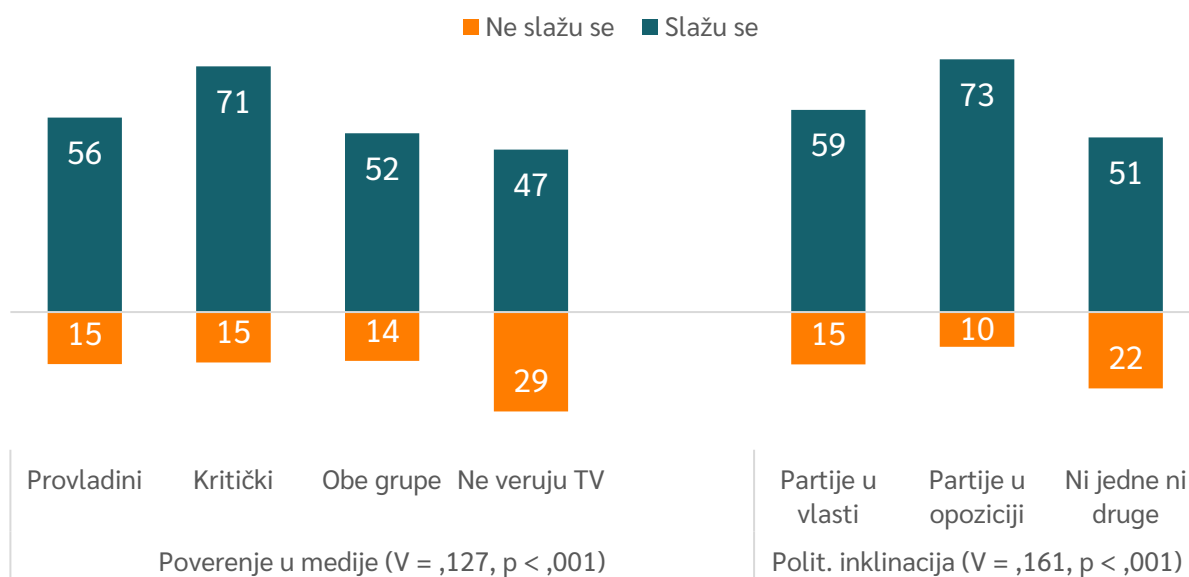
Bez obzira na sve teškoće, demokratija je najbolji politički sistem za našu zemlju

Grafikon 9. Stav prema demokratiji

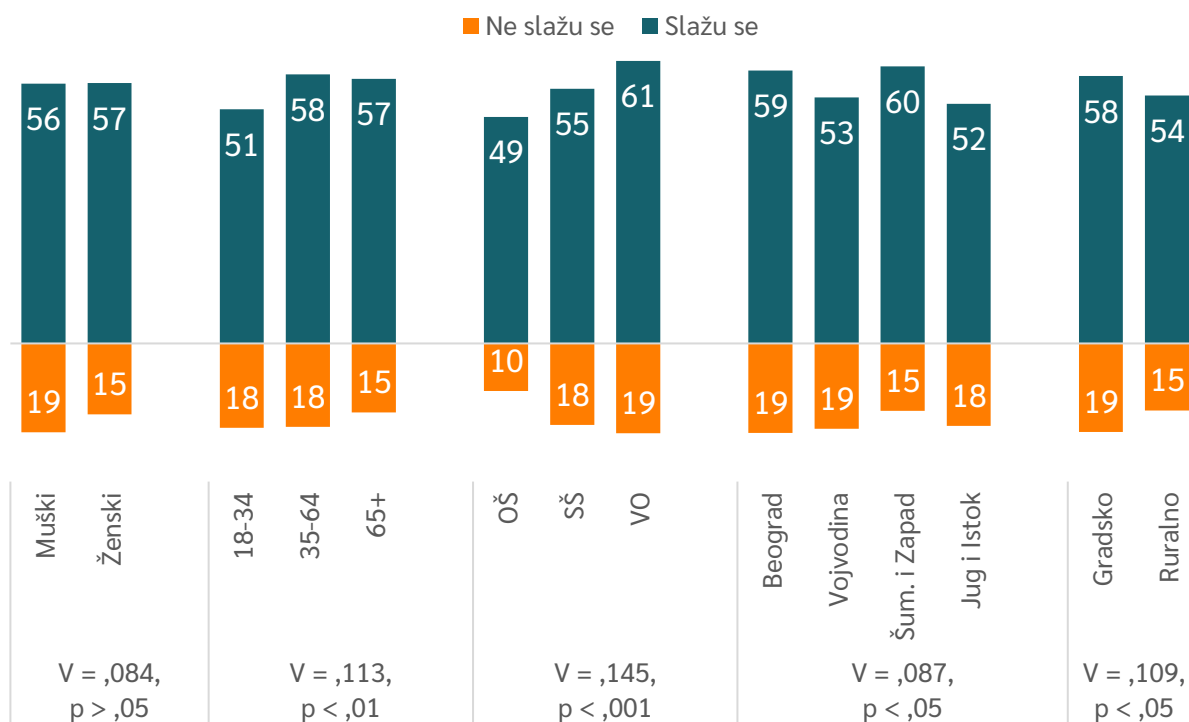
Iako razlika nije velika (grafik 10), postoji veća podrška demokratiji od strane onih građana koji veruju kritičkim medijima i onih koji inkliniraju partijama u opoziciji nego među građanima koji veruju provladinim medijima i koji se određuju bliže strankama u vlasti. Najmanja podrška demokratiji je kod onih koji ne iskazuju političku inklinaciju i kod onih koji veruju i jednim i drugim medijima. Uz to, nešto pozitivniji stav prema ovom sistemu izražavaju stariji od 34 godine, kao i gradsko stanovništvo i bolje obrazovani građani (grafik 11). Najveće razlike ogledaju se u obrazovanju, gde gotovo dve trećine onih koji imaju završen fakultet podržava demokratiju, u odnosu na nešto ispod polovine najmanje obrazovanih građana.

Bez obzira na sve teškoće, demokratija je najbolji politički sistem za našu zemlju
- ukrštanje sa političkim varijablama -

Grafikon 10. Stav prema demokratiji u odnosu na političke varijable

Bez obzira na sve teškoće, demokratija je najbolji politički sistem za našu zemlju
- ukrštanje sa socio-demografskim varijablama -

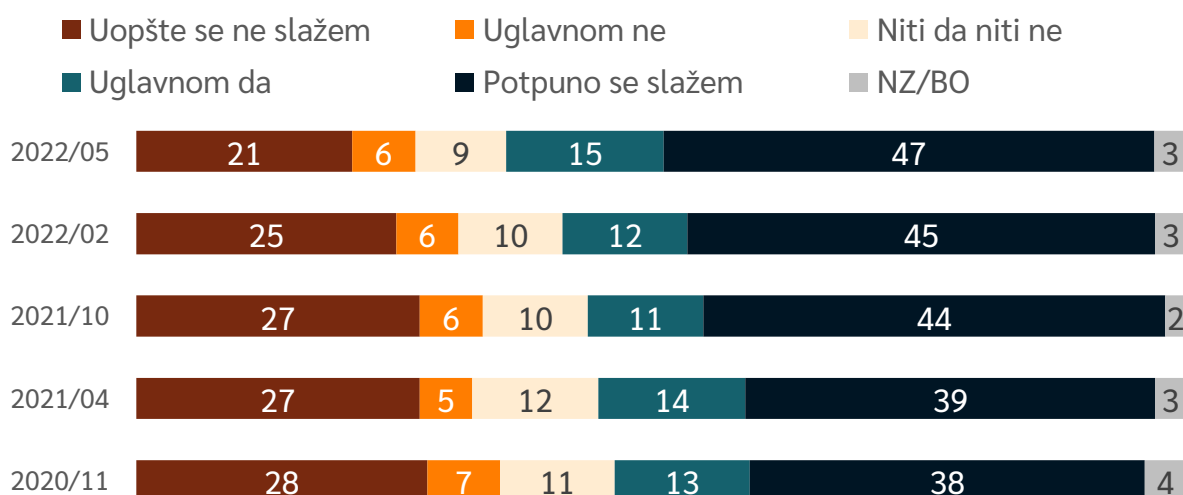

Grafikon 11. Stav prema demokratiji u odnosu na socio-demografske varijable

Za razliku od stava prema demokratiji, kod koga je došlo do uspona pred izbore i pada nakon njih i od početka rata u Ukrajini, kod stava prema jakom lideru primetan je trend jačanja u prethodnih godinu i po. U odnosu na oktobar 2020. kada se 51% ispitanika slagalo, potpuno ili uglavnom, sa stavom da je za našu zemlju najbolje da ima jednog jakog lidera koga bi svi slušali, ovaj pozitivan odnos prema politici čvrste ruke dosegao je vrhunac u ovom istraživanju, sa 62% građana koji se uglavnom ili potpuno slažu.

Treba istaći i da je stav o jakom lideru znatno polarizovaniji među građanima nego njihov stav o demokratskom sistemu. Naime, iako nešto više građana podržava jakog lidera (62%) nego demokratiju (56%), znatno više građana ističe da *uopšte* ne podržava jakog lidera (21%) nego što je onih koji *uopšte* ne podržavaju demokratski sistem (11%). Manje je i onih koji se niti slažu niti ne slažu s tvrdnjom da je za našu zemlju u ovom trenutku najbolje da ima jednog jakog lidera koga bi svi slušali.

Za našu zemlju je u ovom trenutku najbolje da ima jednog jakog lidera koga bi svi slušali, jer samo čvrsta ruka može da nas izvede iz krize

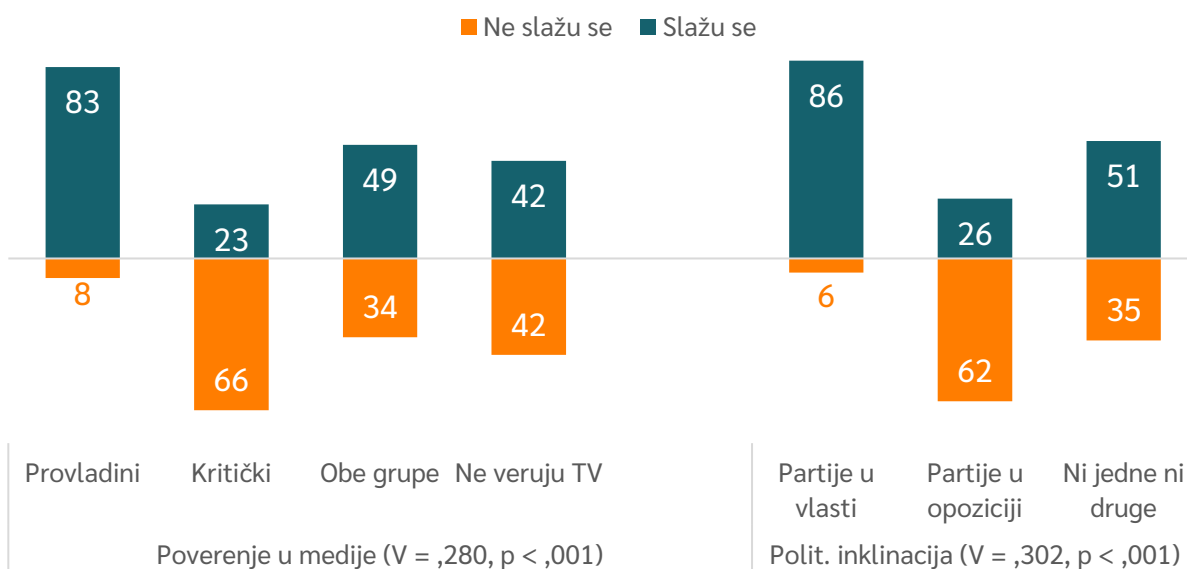

Grafikon 12. Stav o jakom lideru

U poređenju sa stavovima o demokratiji, gde razlike između glavnih političkih segmenata ispitanika nisu bile velike, postoji velika razlika u stavovima o jakom lideru između građana koji veruju provladinim medijima i onih koji inkliniraju partijama u vlasti, s jedne strane, i onih koji veruju kritičkim medijima i koji naginju strankama u opoziciji, s druge strane (grafikon 13). Prva grupa većinski podržava jakog lidera, dok druga grupa većinski ne podržava. Oni građani koji veruju i jednim i drugim grupama medija, kao i oni koji ne veruju ni jednoj televiziji i ne inkliniraju ni jednoj partiji - nalaze se između prve dve grupe kada je u pitanju stav prema jakom lideru. Pored toga, jakog lidera najviše podržavaju građani koji su najviše završili osnovnu školu, stariji od 65

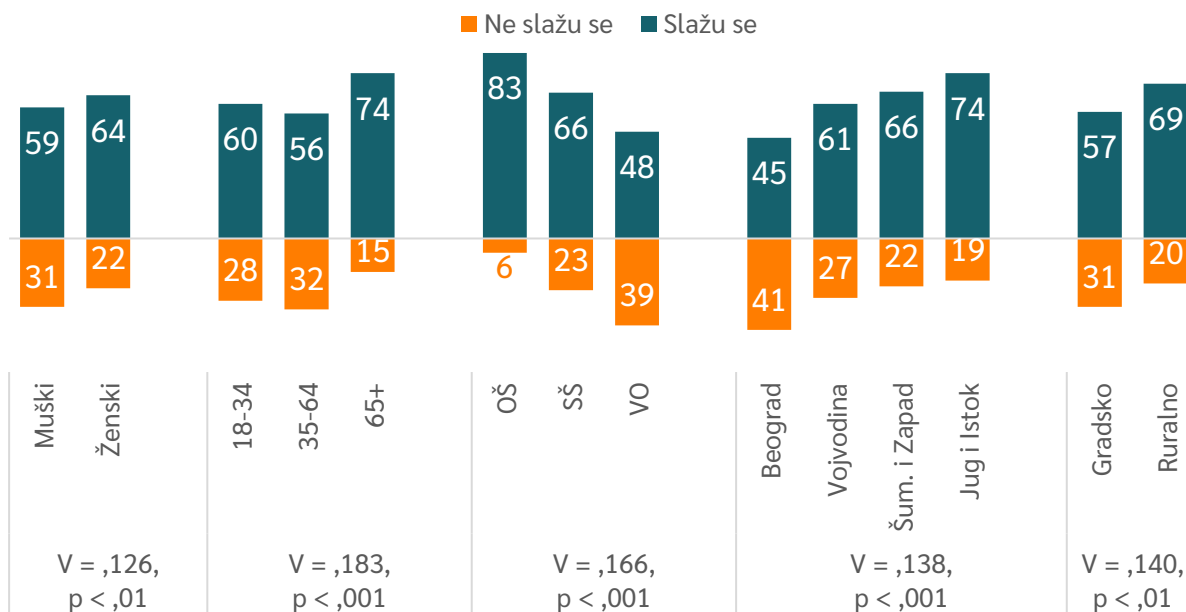
godina, građani koji žive van Beograda i u ruralnim sredinama, kao i žene (grafikon 14). Najmanja podrška jakom lideru je među Beograđanima, visokoobrazovanim građanima, starim između 35 i 64 godine, i među gradskim stanovništvom.

Za našu zemlju je u ovom trenutku najbolje da ima jednog jakog lidera koga bi svi slušali, jer samo čvrsta ruka može da nas izvede iz krize - ukrštanje sa političkim varijablama -

Grafikon 13. Stav o jakom lideru u odnosu na političke varijable

Za našu zemlju je u ovom trenutku najbolje da ima jednog jakog lidera koga bi svi slušali, jer samo čvrsta ruka može da nas izvede iz krize - ukrštanje sa socio-demografskim varijablama -

Grafikon 14. Stav o jakom lideru u odnosu na socio-demografske varijable

Dodatnim ukrštanjem stavova o demokratiji i jakom lideru, pokazuje se da najveći segment populacije u Srbiji, jedna trećina, podržava, potpuno ili uglavnom, i demokratski sistem i autoritarnu vlast. Sledeći segment po veličinu su oni ispitanici koji podržavaju demokratiju i protive se autoritarnom sistemu (18%), dok su treći oni koji su za autoritarni sistem a koji ne podržavaju demokratiju (12%).

Kada bi morali da se opredele između ova dva sistema, gotovo polovina ispitanika izabrali bi sistem sa jakim liderom, dok bi nešto manje (41%) izabralo demokratski sistem. Ukrštanje ovih stavova sa političkim varijablama pokazuje velike i statistički značajne razlike (grafikon 16). Ispitanici koji inkliniraju partijama u vlasti i imaju poverenja samo u provladine medije najvećim delom bi se opredelili za jakog lidera. Oni ispitanici koji veruju samo kritičkim medijima i bliže su im partije u opoziciji uglavnom bi izabrali demokratski sistem. Stavovi ispitanika koji veruju i jednim i drugim medijima odnosno koji ne veruju uopšte medijima, kao i onih koji nisu bliski ni partijama u vlasti ni partijama u opoziciji nalaze se između ove dve grupe, ali kod ovih grupa bi blaga većina bila za demokratski sistem.

Za demokratski sistem opredelili bi se ispitanici sa više obrazovanja, stari između 18 i 64 godine, iz Beograda i muškarci (grafikon 17). Za sistem sa jakim liderom najviše bi se opredelili ispitanici stariji od 65 godina, oni sa završenom samo osnovnom školom, i u nešto manjoj meri, stanovnici Jurga i Istoka Srbije, kao i žene. Nema statistički značajne razlike između stanovnika grada i sela kada je u pitanju opredeljivanje za jedan od dva ponuđena odgovora.

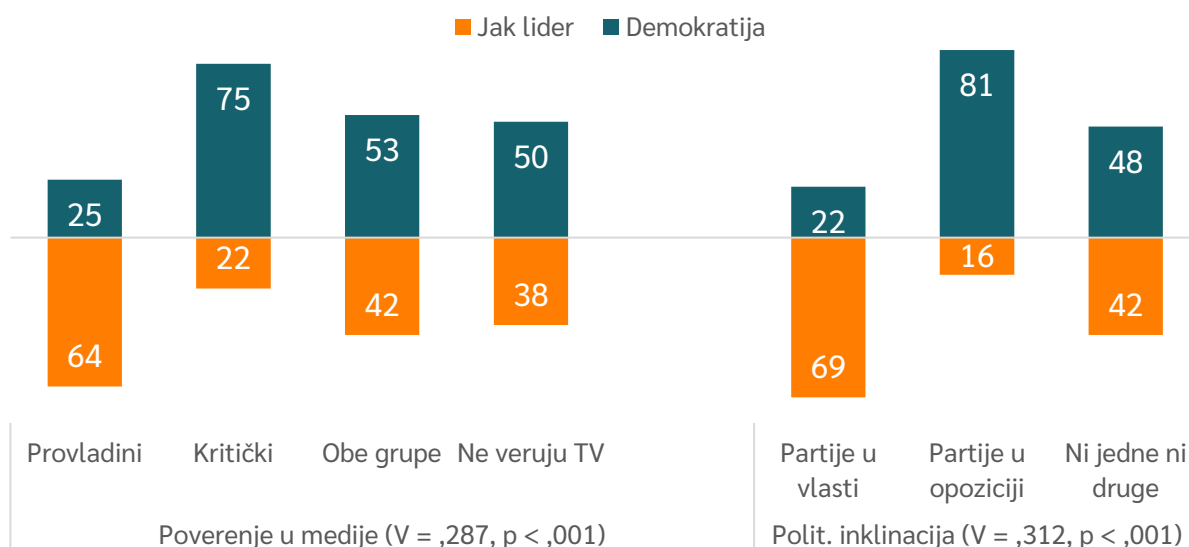
Kada biste morali da se opredelite, šta biste rekli, koji politički sistem je u ovom trenutku najbolji za našu zemlju?

■ Sistem sa jakim liderom ■ Demokratski sistem ■ NZ/BO

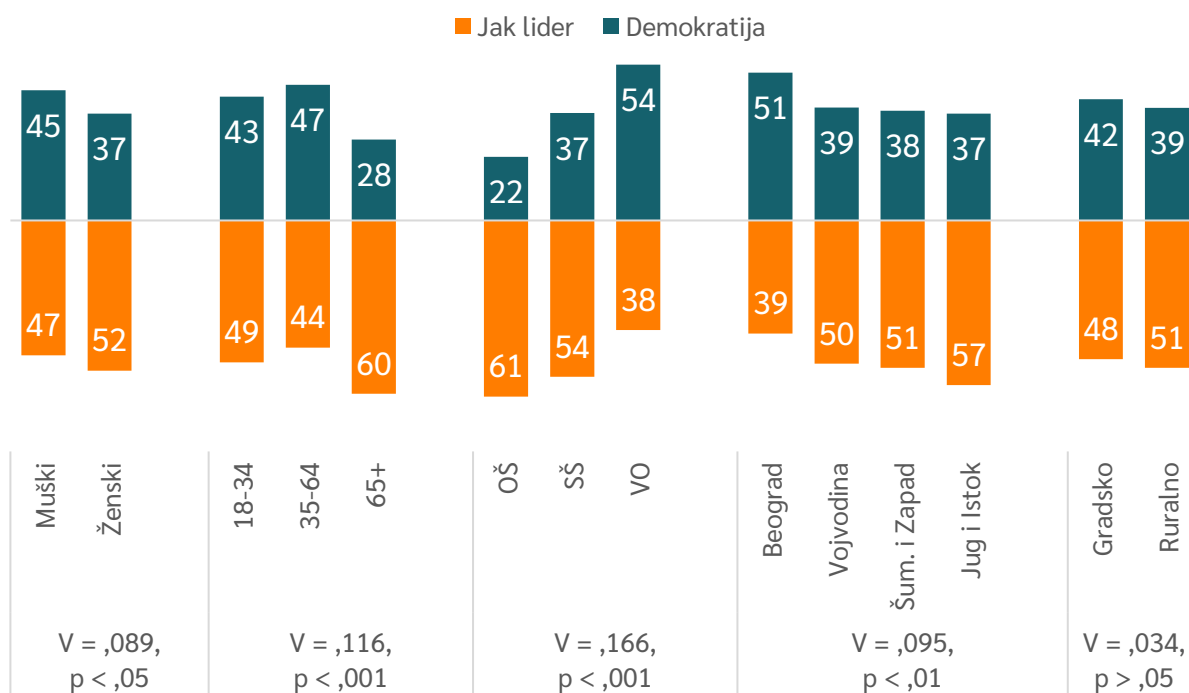
Grafikon 15. Stav o političkom sistemu

Kada biste morali da se opredelite, šta biste rekli, koji politički sistem je u ovom trenutku najbolji za našu zemlju?
- ukrštanje sa političkim varijablama -

Grafikon 16. Stav o političkom sistemu u odnosu na političke varijable

Kada biste morali da se opredelite, šta biste rekli, koji politički sistem je u ovom trenutku najbolji za našu zemlju?
- ukrštanje sa socio-demografskim varijablama -

Grafikon 17. Stav o političkom sistemu u odnosu na socio-demografske varijable

III Izbori i birački spisak

U ovom segmentu istraživanja ispitanici su odgovarali na pitanja o izborima održanim 3. aprila. Na pitanje da li su zadovoljni rezultatima parlamentarnih izbora održanih u aprilu najviše ispitanika (48%) odgovorilo je da uglavnom ili potpuno jeste. Nešto više od četvrtine (28%) odgovorilo je da nije zadovoljno, uglavnom ili uopšte, dok 17% niti je zadovoljni niti nezadovoljno (grafikon 18).

Postoje velike i statistički značajne razlike u ovim stavovima u odnosu na poverenje u medije ($V=,311$, $p<,001$) i političku inklinaciju ($V=,411$, $p<,001$). Ispitanici koji veruju samo provladinim medijima su većinom zadovoljni (71%), odnosno 83% onih kojima su bliže partije u vlasti, dok je 75% ispitanika koji veruju kritičkim medijima odnosno onih kojima su bliže partije u opoziciji nezadovoljno. Među ispitanicima koji veruju i jednim i drugim medijima, 34% je zadovoljno rezultatima a isto toliko je nezadovoljno, dok je među onima koji ne veruju televiziji više nezadovoljnih (38%) nego zadovoljnih (22%). Sličan odnos je i između ispitanika kojima nisu bliske ni jedne nu druge partije, gde je 36% nezadovoljnih rezultatima parlamentarnih izbora, dok je 28% zadovoljno.

Da li ste zadovoljni rezultatima parlamentarnih izbora za
Narodne poslanike koji su održani 3. aprila?

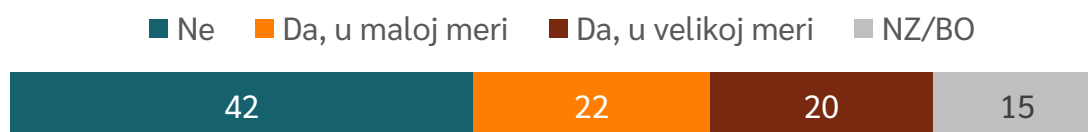
■ Uopšte nisam ■ Uglavnom nisam ■ Niti da niti ne
■ Uglavnom jesam ■ Potpuno jesam ■ NZ/BO

Grafikon 18. Zadovoljstvo rezultatima izbora

Ispitanici su podeljeni po pitanju krađe glasova tokom izbornog dana na izborima održanim u aprilu. Dok 42% ispitanika misli da je bilo krađe u velikoj ili maloj meri, isto toliko misli da nije bilo krađe. U februarском istraživanju koje je prethodilo izborima, oko polovine građana mislilo je da je u prethodnim izbornim ciklusima bilo krađe glasova u maloj ili velikoj meri, dok je trećina mislila da nije bilo krađe glasova. U odnosu na period pre izbora, stavovi građana promenili su se, u pravcu nešto manje percepcije izborne krađe.

Da li je na nedavno održanim izborima bilo krađe glasova tokom izbornog dana?

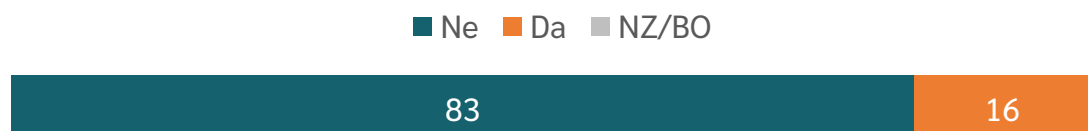

Grafikon 19. Krađa glasova na izborni dan

Većina ispitanika, 83% odgovorilo je da na njih ili na nekog iz njihovog okruženja nije vršen pritisak da izađu na izbore i glasaju za određenu opciju, dok je 16% ispitanika odgovorilo da se to desilo (grafikon 20). U februaru je gotovo isti procenat, odnosno četiri petine građana navelo da nije bilo pritiska da izađu da glasaju na izborima, dok je 17% građana reklo da je bilo pod pritiskom da glasaju za određenu stranku ili da izađu na izbore.

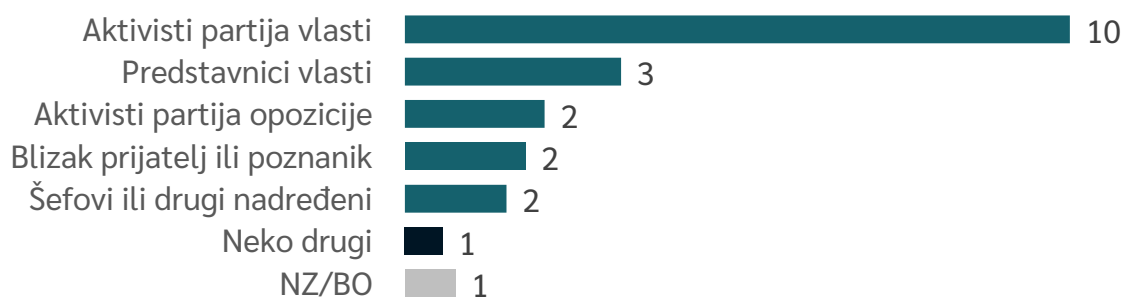
Kao i u februaru, i nakon izbora je u okviru onih koji su identifikovali postojanje pritiska, desetina građana Srbije istakla da su aktivisti partija vlasti vršili pritisak na njih ili na nekoga iz njihovog okruženja da izađu na izbore glasaju za neku stranku. Takođe, 3% građana ističe da su pritisak vršili predstavnici vlasti, po 2% je navelo da su pritisak vršili aktivisti partija opozicije, bliski prijatelji, šefovi ili drugi nadređeni (grafikon 21)

Da li je neko vršio pritisak na Vas ili na nekog iz Vašeg okruženja da izađete na izbore i glasate za određenu opciju?

Grafikon 20. Izborni pritisak

Ko je vršio pritisak? - u odnosu na populaciju -

Grafikon 21. Ko je vršio pritisak

Kao i u prethodnim izbornim ciklusima, ponovo se otvorilo u javnosti pitanje tačnosti i ažurnosti biračkog spiska. Gotovo polovina ispitanika misli da birački spisak ne sadrži tačne podatke, od toga 28% zbog toga što se biračkim spiskom manipuliše u izborne svrhe, dok 20% misli da su razlozi administrativne prirode. Sa druge strane, 37% ispitanika deli stav da birački spisak sadrži ažurirane i tačne podatke (grafikon 22). Ovi nalazi mogu se uporediti sa odgovorima iz 2018. godine kada je isti procenat ispitanika (28%) odgovorio da birački spisak nije tačan jer se njime manipuliše, ali je veći procenat (31%) odgovorio da ne sadrži tačne podatke iz administrativnih razloga, a 25% ispitanika odgovorilo je da sadrži tačne i ažurne podatke.³

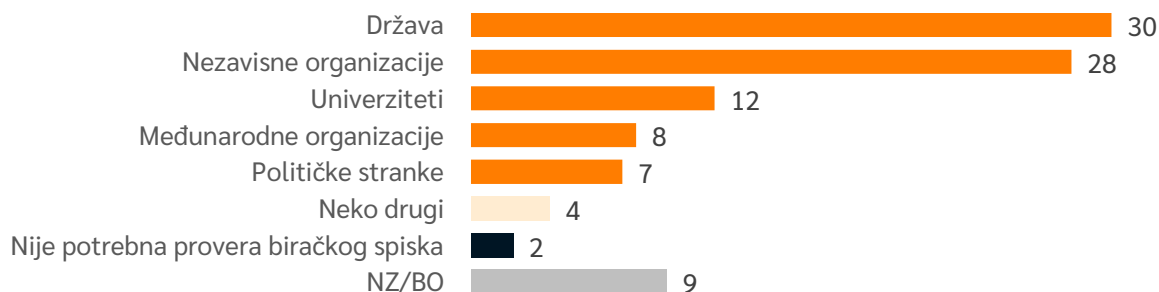
Najviše ispitanika misli da bi proveru biračkog spiska, ukoliko bi do nje došlo, trebalo da sprovede država (30%) i nezavisne organizacije (28%), manji deo ispitanika misli da bi to trebalo da urade univerziteti (12%), međunarodne organizacije (8%) a samo 7% poverilo bi proveru biračkog spiska političkim strankama (grafikon 23).

Koja od navedene tri tvrdnje u najvećoj meri odgovara onome što Vi mislite o biračkom spisku?

Grafikon 22. Stavovi o biračkom spisku

U javnosti se povremeno priča o mogućnosti da se birački spisak dodatno proveru i ažurira. Ako bi se to sprovedo, šta Vi mislite, ko bi trebalo da uradi proveru biračkog spiska?

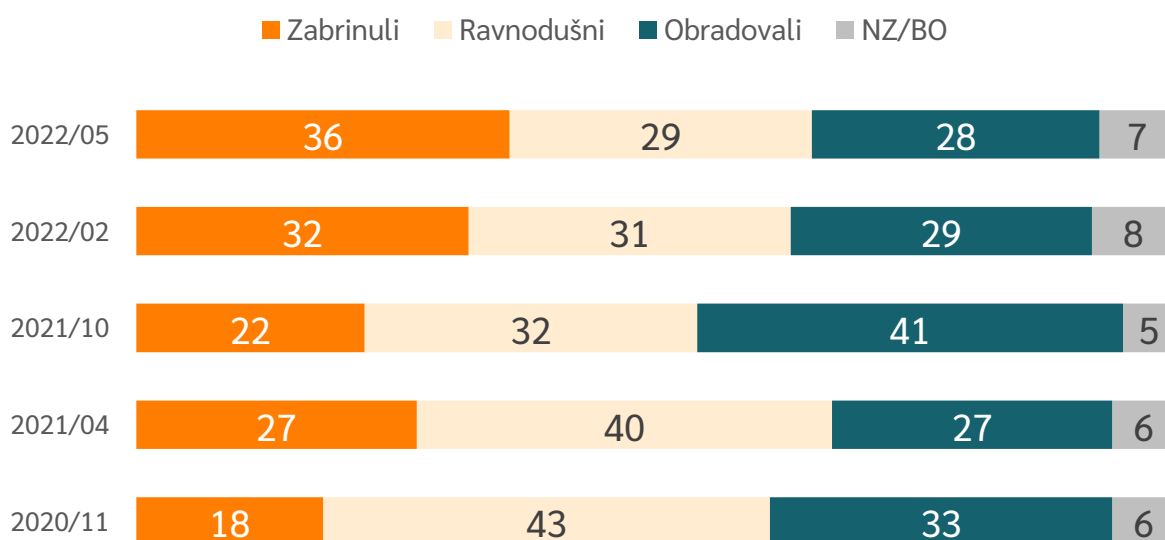
Grafikon 23. Ko da uradi proveru biračkog spiska

³ Ovo [terensko istraživanje](#) je za Crtu sproveo Ipsos Strategic Marketing na uzorku od 1022 ispitanika u oktobru 2018.

IV Evropska unija

Stav građana Srbije o pristupanju Evropskoj uniji ispitivan je na isti način u pet istraživanja u periodu od godinu i po dana. U poslednjem istraživanju najviše ispitanika (36%) odgovorilo je da bi se zabrinulo ukoliko bi došlo do pristupanja Srbije Evropskoj uniji, 29% bi bilo ravnodušno, dok bi se najmanje ispitanika obradovalo (28%). Od 2020. ovo je najveći udeo negativnih stavova prema EU i najmanje ravnodušnih ispitanika. Pad broja ispitanika koji bi se obradovali pristupanju EU pao je od novembra 2020. kada je iznosio 41%, dok je samo 22% imalo negativan stav prema pristupanju.

Kako bi se osećali ako bi došlo do pristupanja Srbije Evropskoj uniji

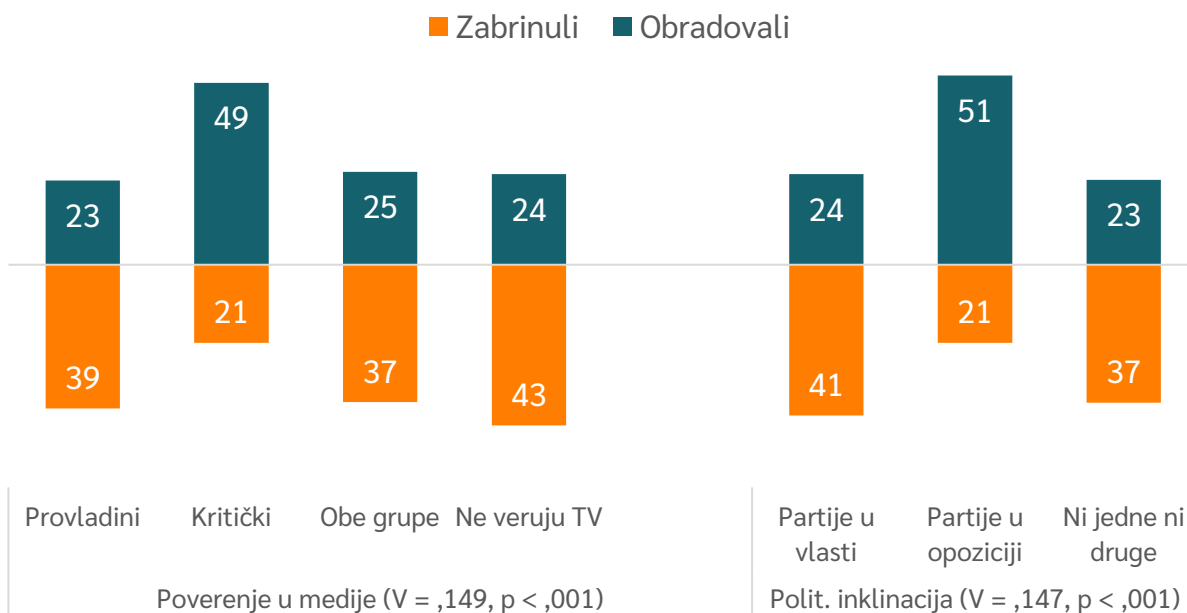

Grafikon 24. Pristupanje Evropskoj uniji

Pristupanju Evropskoj uniji značajno više bi se obradovali građani koji veruju kritičkim medijima (49%) nego oni koji veruju i provladinim medijima, i jednim i drugim, ili nijednim (grafikon 25). Uz to, oko polovine građana koji inkliniraju partijama u opoziciji (51%) imaju pozitivan stav prema pristupanju EU, duplo više nego oni koji inkliniraju strankama u vlasti (24%) i onih koji nisu bliski ni jednim ni drugim strankama (23%).

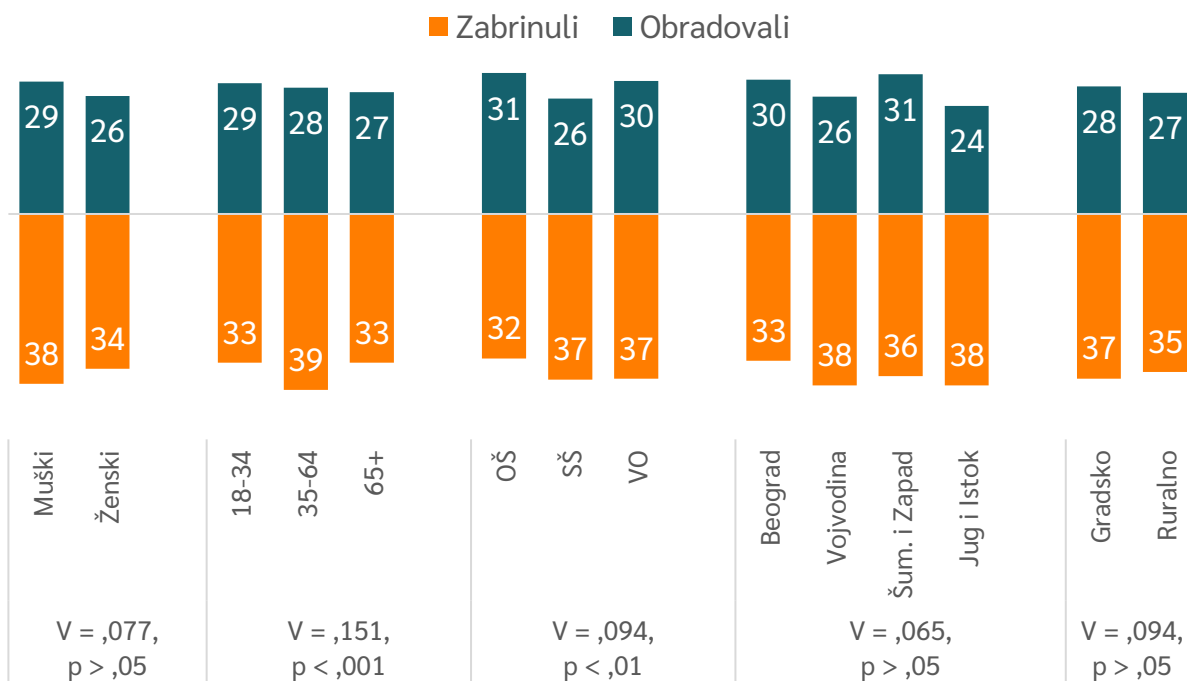
Nema velikih razlika u stavovima prema pristupanju EU u odnosu na socio-demografske karakteristike ispitanika. Veoma male ali statistički značajne razlike postoje samo kod mlađih ispitanika koji bi se više obradovali a manje zabrinuli od drugih, dok bi se oni od 35 do 64 najviše zabrinuli. Takođe, zanimljivo je da bi se najmanje obrazovani najviše obradovali a najmanje zabrinuli u odnosu na druge obrazovne kategorije (grafikon 26).

Kako biste se osećali ako bi došlo do pristupanja Srbije EU? - ukrštanje sa političkim varijablama -

Grafikon 25. Pristupanje Evropskoj uniji u odnosu na političke varijable

Kako biste se osećali ako bi došlo do pristupanja Srbije EU? - ukrštanje sa socio-demografskim varijablama -

Grafikon 26. Pristupanje Evropskoj uniji u odnosu na socio-demografske varijable

Gotovo dvadeset godina nakon Samita u Solunu na kome je potvrđena evropska perspektiva država Zapadnog Balkana, većina građana Srbije (62%) misli da evropske integracije u većoj meri zavise od Evropske unije nego od Srbije, dok manji deo misli da od Srbije više zavisi da li će ući u EU (26%). Tek četiri odsto navelo je da zavisi i od jednih i od drugih.

Nema velikih razlika u ovim stavovima u odnosu na političke i socio-demografske varijable. Da ulazak u EU više zavisi od Srbije misli nešto više ispitanika koji veruju samo kritičkim medijima (28%) dok to najmanje misle oni koji nemaju poverenje u televizije, 21 odsto ($V = ,089, p < ,05$). To isto misli 31% ispitanika kojima su bliže opozicione stranke, nasuprot 25% onih koji nisu bliski ni jednim ni drugim strankama ($V = ,078, p < ,05$).

Od koga u većoj meri zavisi da li će Srbija ući u EU, od Srbije ili od Evropske unije?

■ Od Evropske unije ■ Od Srbije ■ I od jednih i od drugih ■ NZ/BO

Grafikon 27. Od koga zavisi pristupanje EU

Ispitanici su takođe ocenjivali stepen postojeće povezanosti sa Evropskom unijom. Najveći procenat ispitanika (43%) navodi da Srbija ekonomski najviše zavisi od saradnje sa Evropskom unijom, dok 40% veruje da najviše zavisi od Rusije i Kine, a 3% od Amerike (grafikon 28).

Srbija najviše ekonomski zavisi od saradnje sa...

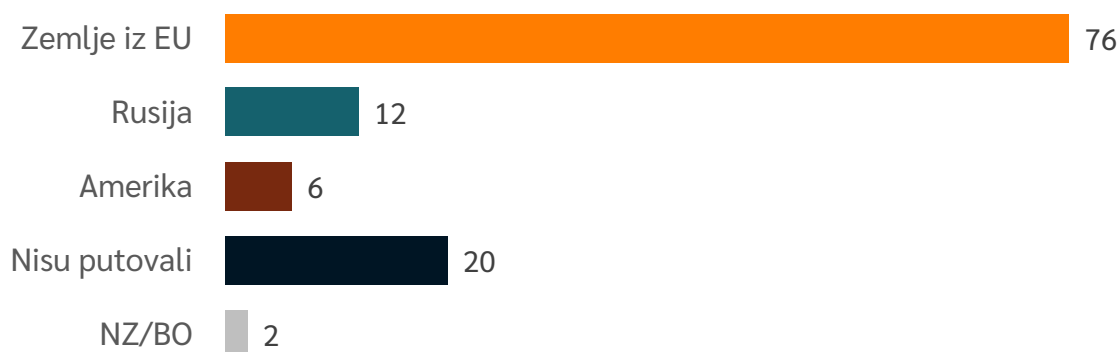
■ Evropskom unijom ■ Rusijom ■ Kinom ■ Amerikom ■ NZ/BO

Grafikon 28. Stav o ekonomskoj zavisnosti

Ogromna većina, preko tri četvrtine stanovnika Srbije, putovalo je u zemlje EU. Manji deo putovao je u Rusiju (12%), i Ameriku (6%), dok 20% nije putovalo u ove zemlje (grafikon 29). Na osnovu ovih odgovora ispitanici su dalje podeljeni u grupe u odnosu na to da li su putovali samo u jednu, drugu, ili u obe grupe zemalja. Tačno dve trećine ispitanika putovalo je samo na Zapad (EU ili Ameriku), 2% ispitanika putovalo je samo u Rusiju, dok je 11% putovalo i na Zapad i u Rusiju (grafikon 30).

U kojim od navedenih zemalja ste do sada bili?

Grafikon 29. Putovanja u inostranstvo

Gde su putovali
- kategorisano Zapad vs Rusija -

Grafikon 30. Putovanja u inostranstvo – Zapad i Rusija

Ispitanici su dalje odgovarali koliko bi njima lično bio problem ako bi se vratile vize za putovanja u zemlje Evropske unije. Nešto više od polovine, 52% navelo je da im uopšte ne bi bio problem, dok je 46% odgovorilo da bi im bio problem – nešto više (24%) da bi bio mali problem a 22% ispitanika da bi im vraćanje viza za putovanje u zemlje EU predstavljano ogroman problem.

U kojoj meri bi Vama lično bio problem ako bi se vratile vize za putovanja u zemlje Evropske unije - Grčku, Nemačku, Austriju i sve druge?

■ Uopšte ne bi bio problem ■ Bio bi mali problem ■ Bio bi ogroman problem ■ NZ/BO

Grafikon 31. Ponovno uvođenje viza za putovanje u EU

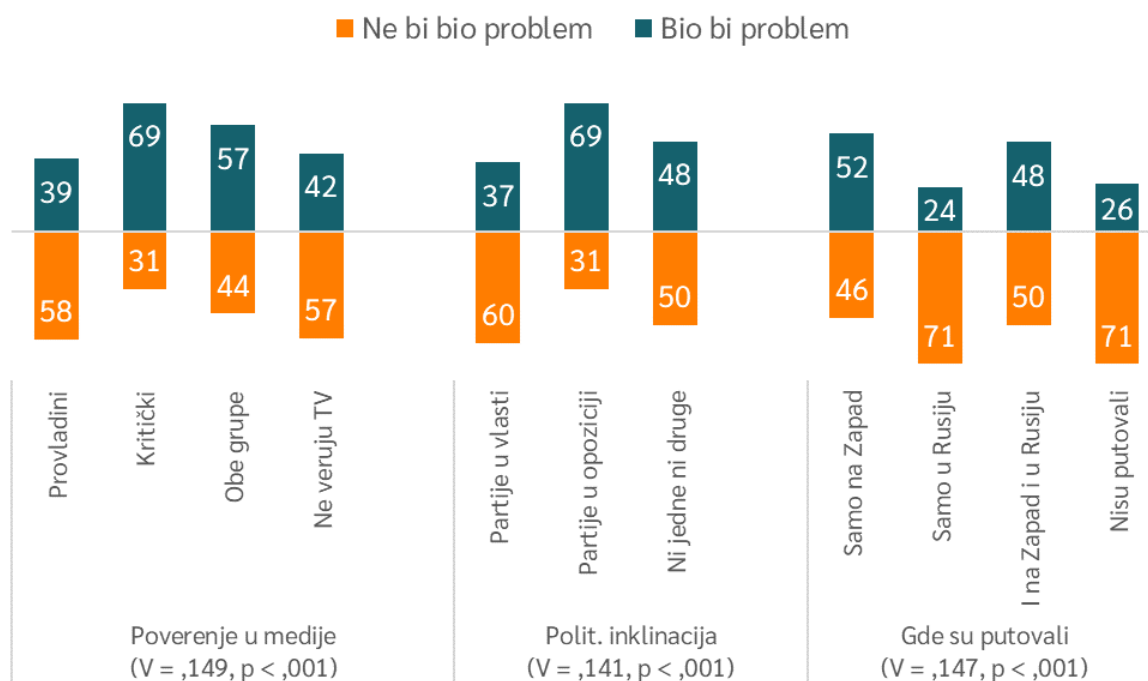
Ispitanici se razlikuju oko toga da li bi im lično bio problem ako bi se vratile vize za putovanja u zemlje Evropske unije, u odnosu na glavne političke i socijalno-demografske

varijable. Za po 69% ispitanika koji veruju kritičkim medijima i kojima su bliže partije u opoziciji uvođenje viza bio bi problem, dok za nešto manje ispitanika koji veruju samo provladinim medijima (58%) i kojima su bliže partije u vlasti (60%) to ne bi bio problem. Ispitanici koji imaju poverenja u obe grupe medija, odnosno ne veruju televizijama, kao i onima kojima nisu bliske ni jedne ni druge stranke, nalaze se između ove dve grupe.

Dodatno ukrštanje sa iskustvom putovanja pokazuje da za većinu ispitanika (71%) koji su putovali samo u Rusiju ili nisu putovali u ove zemlje uvođenje viza, možda očekivano, ne bi bio problem. Međutim, zanimljivo je da su ispitanici koji su putovali samo na Zapad, ili su putovali i na Zapad i u Rusiju, podeljeni između toga da bi im uvođenje viza za EU predstavljano ili ne bi predstavljalo problem (grafikon 32).

Da li bi im bio problem ako bi se vratile vize za EU

- ukrštanje sa političkim varijablama i iskustvom u putovanju -

Grafikon 32. Ponovno uvođenje viza za putovanje u EU

V Rusija i Evropska unija

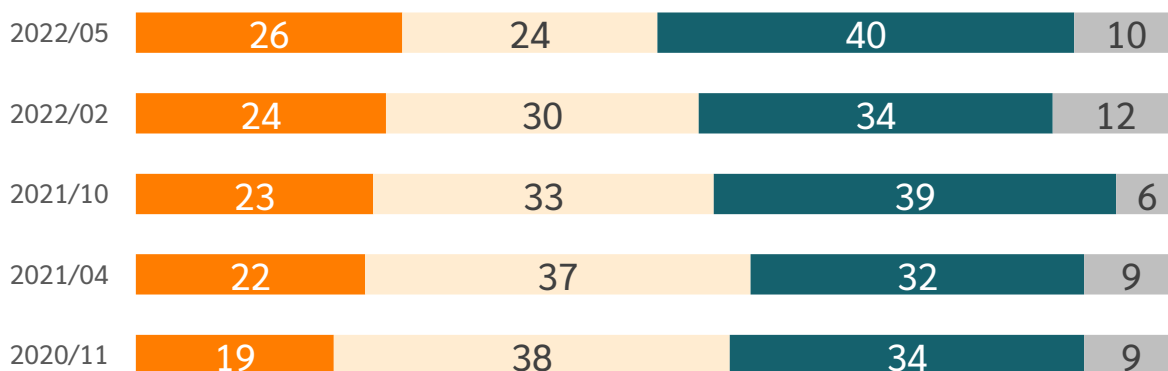
U ovom istraživanju, sprovedenom nešto manje od tri meseca nakon početka invazije Rusije na Ukrajinu, najviše ispitanika (40%) obradovalo bi se ukoliko bi došlo do odustajanja od EU i formiranja saveza sa Rusijom, oko četvrtine ispitanika bi se zabrinulo (26%) i isto toliko bi bilo ravnodušno (24%).

U poređenju sa odgovorima na pitanja o savezu sa Rusijom ili Kinom u prethodnih godinu i po dana, uočava se najveći procenat ispitanika koji imaju pozitivan stav prema savezu sa Rusijom, ali i najveći procenat negativnih, uz najmanje ravnodušnih građana, što ukazuje na kontinuiranu polarizaciju stavova o ovom spoljnopolitičkom pitanju.⁴

Kako bi se osećali ako bi došlo do odustajanja od EU i formiranja saveza sa Rusijom

(poređeno sa Rus + Kina u prethodnim istraživanjima)

■ Zabrinuli ■ Ravnodušni ■ Obradovali ■ NZ/BO

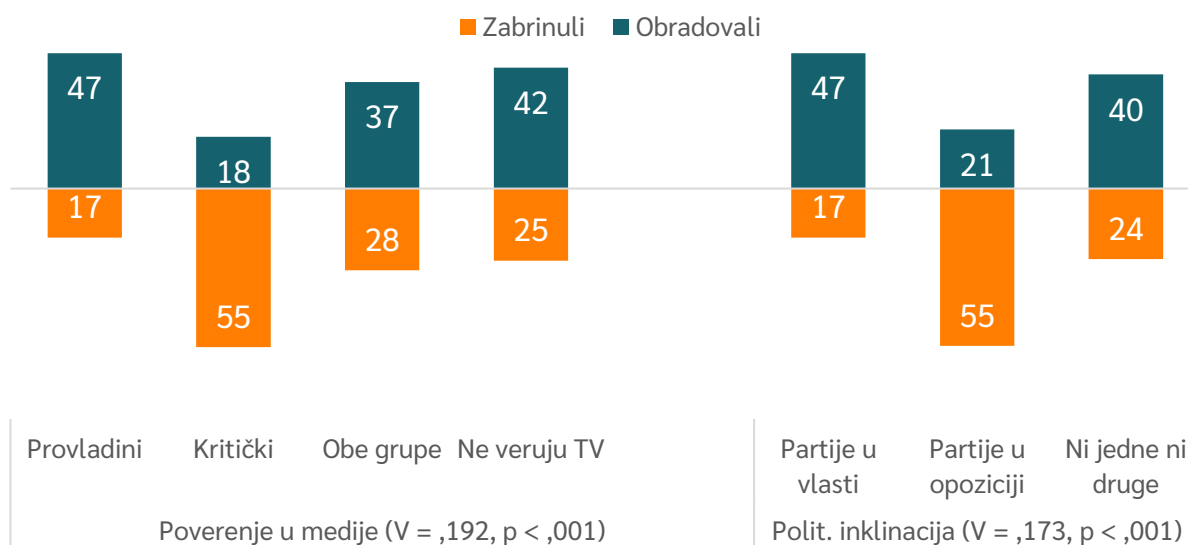

Grafikon 33. Odustajanje od EU i formiranje saveza sa Rusijom

Skoro polovina građana koji veruju samo provladinim medijima bi se obradovala kada bi Srbija odustala od EU i formirala savez sa Rusijom (47%), a 55% građana koji veruju kritičkim medijima bi se zabrinulo (grafikon 34). Oni koji veruju i jednim i drugim medijima se nalaze između ove dve grupe, 37% bi se obradovalo. Kada je u pitanju politička inklinacija, procenti su veoma slični. Razlika u stavovima ispitanika u odnosu na socio-demografske karakteristike je manja nego u odnosu na glavne političke varijable (grafikon 35).

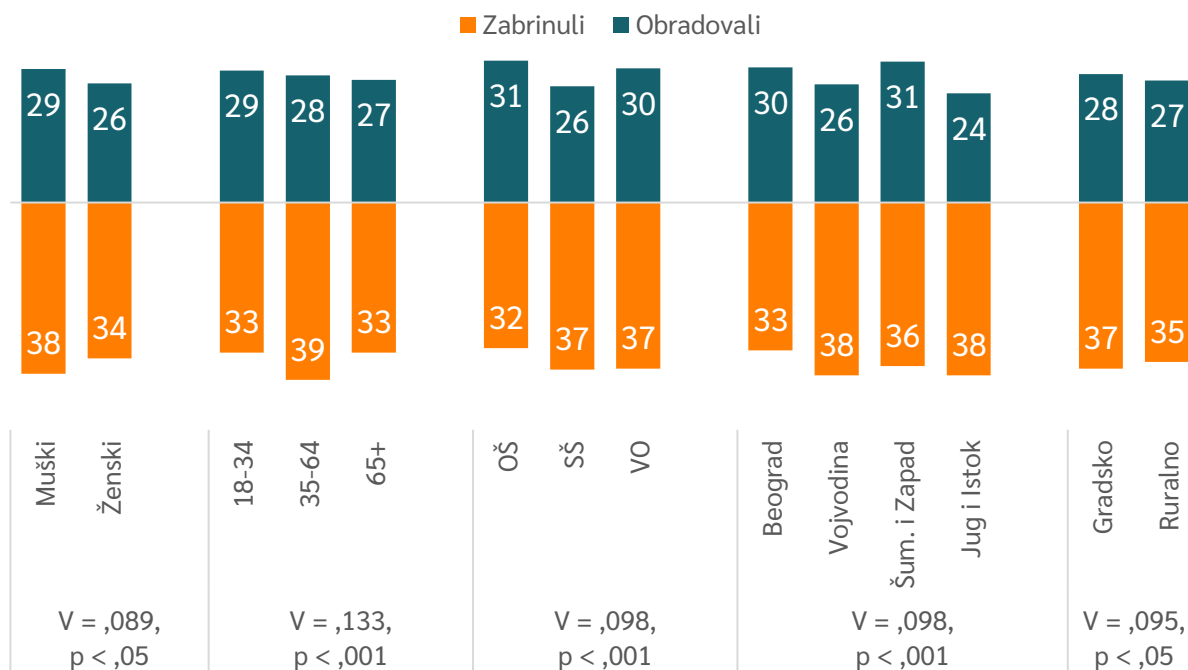
⁴ Na pitanje kako bi se osećali ako bi došlo do odustajanja od EU, ali i formiranja saveza sa Kinom, ispitanici su dali slične odgovore, najveći deo bi se obradovao (34%), dok bi podjednak broj bio zabrinut i ravnodušan (27%). Iako je struktura odgovora, kao i ukrštanja sa uobičajenim varijablama slična, uočljivo je da su stavovi ispitanika blago pozitivniji prema savezu sa Rusijom u odnosu na odustajanje od EU i formiranja saveza sa Kinom.

Kako biste se osećali ako bi došlo do odustajanja od EU i formiranja saveza sa Rusijom?
- ukrštanje sa političkim varijablama -

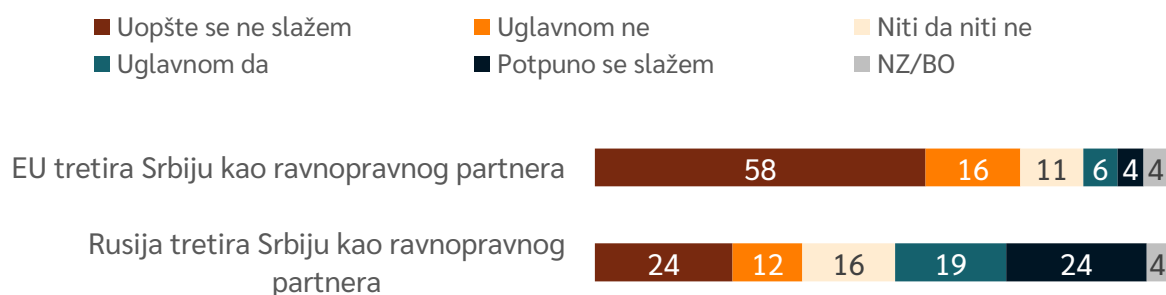
Grafikon 34. Formiranje saveza sa Rusijom u odnosu na političke varijable

Kako biste se osećali ako bi došlo do odustajanja od EU i formiranja saveza sa Rusijom?
- ukrštanje sa socio-demografskim varijablama -

Grafikon 35. Formiranje saveza sa Rusijom u odnosu na socio-demografske varijable

Ubedljiva većina ispitanika (74%) uopšte se ili uglavnom ne slaže sa stavom da EU tretira Srbiju kao ravnopravnog partnera. Sa tim stavom se slaže tek svaki deseti ispitanik. Sa druge strane, mnogo veći procenat građana Srbije (43%) smatra da se Rusija ophodi prema Srbiji kao prema ravnopravnom partneru, dok se sa tim stavom ne slaže 36% ispitanika.

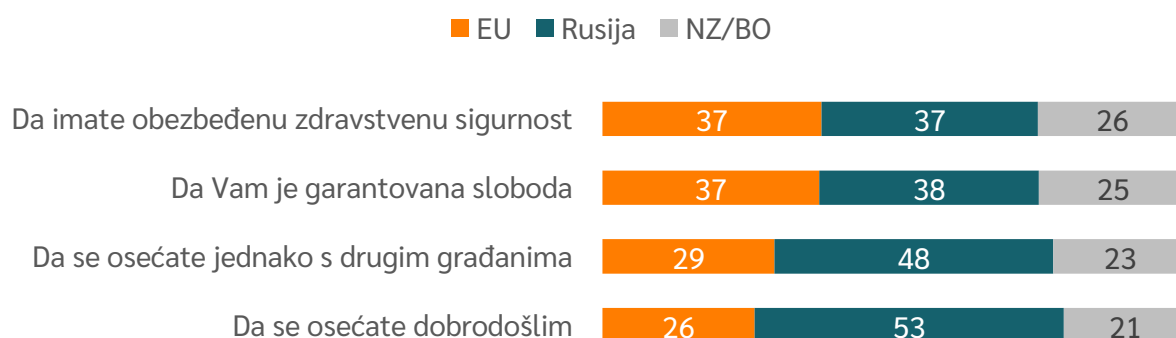

Grafikon 36. Tretman Srbije kao ravnopravnog partnera

U nastavku ispitanici su zamoljeni da zamisle situaciju u kojoj treba da se presele u neku od zemalja EU, odnosno u Rusiju, kao i da navedu gde bi očekivali bolje uslove. Isti procenat građana (37%) očekivalo bi da imaju obezbeđenu zdravstvenu sigurnost i u EU i u Rusiji. Nešto više građana (38%) očekivalo bi da im je pre u Rusiji garantovana sloboda nego u EU (37%).

Kod preostala dva očekivanja veći broj ispitanika odlučio se za Rusiju: 48% očekivalo bi da se u Rusiji oseća jednako sa drugim građanima, nasuprot 29% koji bi to očekivali u EU. Konačno, 53% stanovnika Srbije očekivali bi da se osećaju dobrodošlim u Rusiji, dok bi duplo manje, 26% to očekivalo u Evropskoj uniji.

Zamislite situaciju da treba da se preselite u neku od zemalja EU, odnosno u Rusiju. Recite mi za sve od navedenog gde biste očekivali bolje uslove.

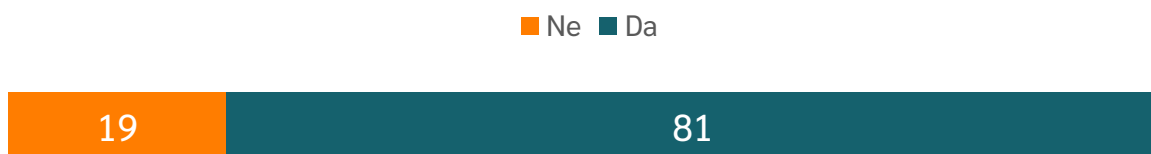
Grafikon 37. Stavovi o životu u EU i Rusiji

VI Rat u Ukrajini

Poslednji deo istraživanja bavi se temama vezanim za invaziju Rusije na Ukrajinu, kao i stavovima prema odgovoru Srbije na rat. Ispitanici su, za početak, u velikoj meri, preko četiri petine, odgovorili da prate dešavanja u Ukrajini (grafikon 38).

Dve trećine ispitanika bi, kada bi morali da se opredele, rekli da im je bliža ruska pozicija u sukobu. Tek oko jedne desetine (12%) ispitanika reklo je da im je bliža ukrajinska strana, ukoliko bi morali da se opredele. Petina ispitanika nije znalo ili nije htelo da se izjasni (grafikon 39)

Da li pratite dešavanja u Ukrajini?

Grafikon 38. Dešavanja u Ukrajini

Kada biste morali da se opredelite, čija pozicija Vam je bliža u ovom oružanom sukobu?

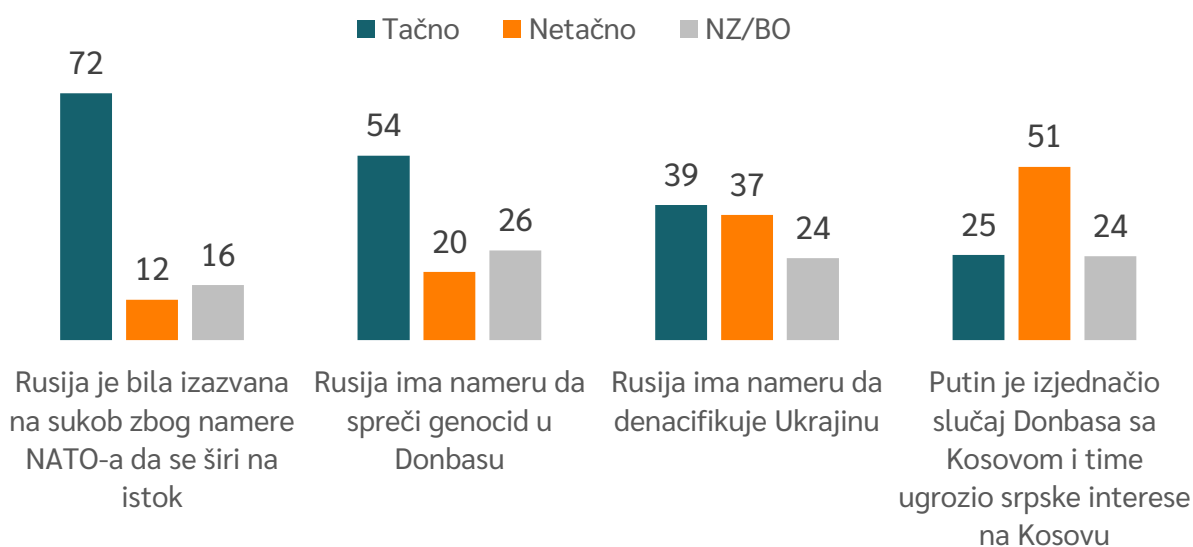

Grafikon 39. Pozicija ruske i ukrajinske strane u sukobu

Kroz analizu medijskih sadržaja identifikovano je nekoliko ruskih opravdanja rata koja su najčešće spominjana, i ispitanici su pitani da li su po njihovom mišljenju ti stavovi tačni ili netačni (grafikon 40). Većina ispitanika, gotovo tri četvrtine, saglasno je sa stavom da je Rusija je bila izazvana na sukob zbog namere NATO-a da se širi na istok, dok se samo 12% nije složilo. Nešto manji procenat, ali iznadpolovičan, 54% građana, smatralo je da je tačno da Rusija ima nameru da spreči genocid u Donbasu. Nešto veći procenat ispitanika nije se složilo sa ovi stavom (20%), dok je i broj onih koji nisu znali ili nisu želeli da odgovore takođe bio velik (26%).

Ispitanici su bili podeljeni oko tvrdnje da Rusija ima nameru da denacifikuje Ukrajinu, 39% ispitanika mislilo je da je ova tvrdnja tačna, a 37% da nije. Oko polovine

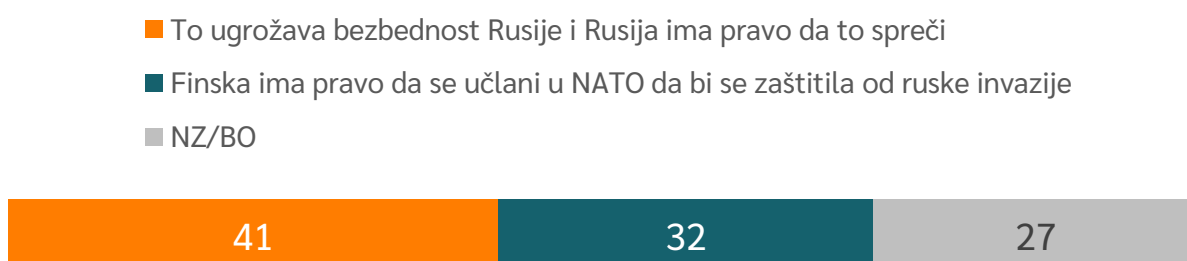
ispitanika nije se složilo sa stavom da je Putin izjednačio slučaj Donbasa sa Kosovom i time ugrozio srpske interese na Kosovu, dok je četvrtina ispitanika rekla da je to tačno.

Grafikon 40. Stavovi o ratu u Ukrajini

Pred početak istraživanja Švedska i Finska pokrenule su procese stupanja u NATO. Dve petine ispitanika odgovorilo je da im je bliži stav da to ugrožava bezbednost Rusije i da Rusija ima pravo da to spreči. Jedna trećina ispitanika složilo se sa stavom da Finska ima pravo da se učlani u NATO da bi se zaštitila od ruske invazije. Iako veći udeo ispitanika smatra da bi ovakvo širenje NATO na njenim granicama bilo povod za reakciju Rusije, on je znatno manji nego što je to bio slučaj u prethodnom pitanju gde se preko 70 odsto ispitanika složilo sa opravdanjem rata u Ukrajini širenjem NATO-a na istok.

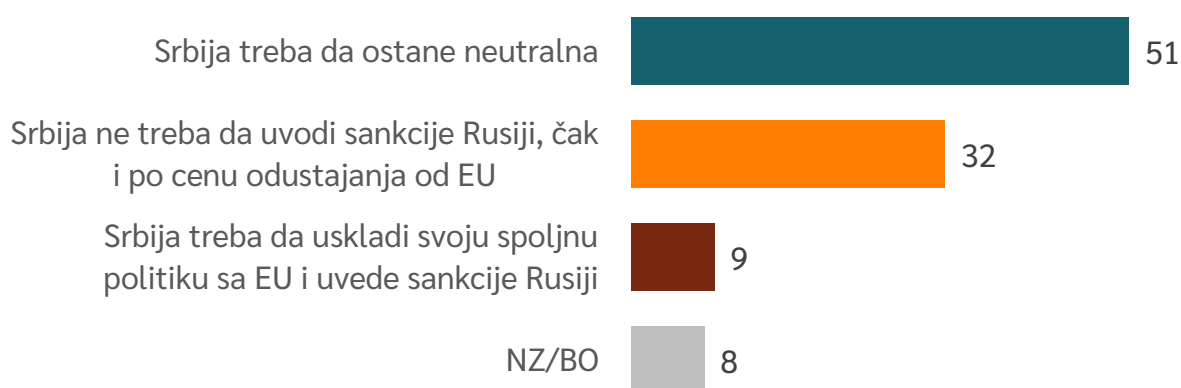
Pre nekoliko dana Finska je javno izrazila nameru da stupi u NATO. Kojem od ova dva stava je bliže Vaše mišljenje?

Grafikon 41. Članstvo Finske u NATO

Kada je reč o poziciji Srbije prema ratu u Ukrajini, najveći deo ispitanika odgovorilo je da im je najbliži stav da Srbija treba da ostane neutralna (51%). Manji deo (41%) saglasno je sa zauzimanjem tvrdih stavova – nešto ispod trećine građana misli da Srbija ne treba da uvodi sankcije Rusiji, čak i po cenu odustajanja od EU, dok tek svaki deseti ispitanik misli da Srbija treba da uskladi svoju spoljnu politiku sa EU i uvede sankcije Rusiji (grafikon 42).

Koji od ova tri stava Vam je najbliži kada je reč o odnosu Srbije prema oružanom sukobu u Ukrajini?

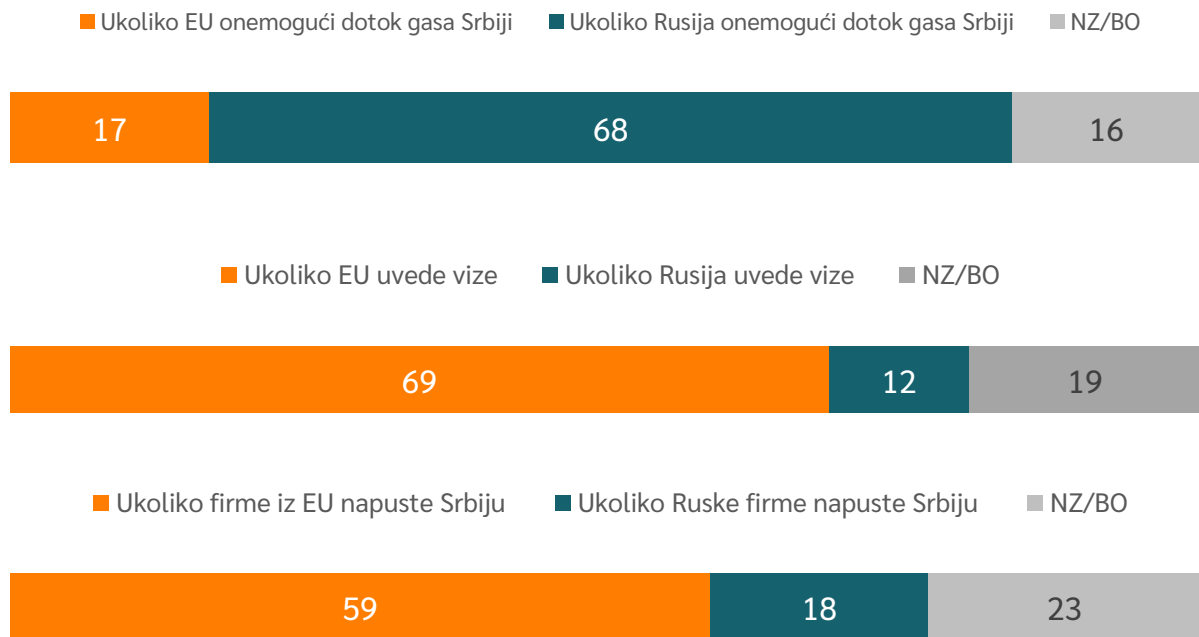

Grafikon 42. Stavovi o odnosu Srbije prema ratu u Ukrajini

Suočeni sa potencijalnim problemima do kojih pozicioniranje Srbije prema ratu u Ukrajini može da dovede, većina ispitanika, preko dve trećine, misli da bi bio veći problem ukoliko Rusija onemogući dotok gasa Srbiji, nego ukoliko to učini EU, dok u suprotno veruje 17% ispitanika (grafikon 43).

Sličan procenat građana (69%) misli da bi za Srbiju bio veći problem ukoliko EU uvede vize Srbiji, nego ukoliko to uradi Rusija, dok samo 12% misli suprotno. Takođe, preko polovine ispitanika (59%) misli da bi za Srbiju bio veći problem ukoliko bi firme iz EU napustile Srbiju, nego ukoliko bi to uradile ruske firme, dok nešto veći procenat nego u prethodnom pitanju misli da je suprotno slučaj (grafikon 43).

Šta je od dve navedene opcije veći problem za našu državu u predstojećem periodu ukoliko se desi?

Grafikon 43. Šta je veći problem za Srbiju

Spisak grafikona

Grafikon 1. Glavni izvori informisanja	11
Grafikon 2. Pouzdane informacije i tipovi medija	11
Grafikon 3. Poverenje u medije.....	12
Grafikon 4. Poverenje u medije - po grupama.....	13
Grafikon 5. Politička inklinacija	13
Grafikon 6. Stanje u zemlji	14
Grafikon 7. Stanje u zemlji u odnosu na političke varijable.....	14
Grafikon 8. Stanje u zemlji u odnosu na socio-demografske varijable	15
Grafikon 9. Stav prema demokratiji.....	16
Grafikon 10. Stav prema demokratiji u odnosu na političke varijable.....	17
Grafikon 11. Stav prema demokratiji u odnosu na socio-demografske varijable	17
Grafikon 12. Stav o jakom lideru	18
Grafikon 13. Stav o jakom lideru u odnosu na političke varijable.....	19
Grafikon 14. Stav o jakom lideru u odnosu na socio-demografske varijable	19
Grafikon 15. Stav o političkom sistemu	20
Grafikon 16. Stav o političkom sistemu u odnosu na političke varijable	21
Grafikon 17. Stav o političkom sistemu u odnosu na socio-demografske varijable.....	21
Grafikon 18. Zadovoljstvo rezultatima izbora.....	22
Grafikon 19. Krađa glasova na izborni dan	23
Grafikon 20. Izborni pritisak	23
Grafikon 21. Ko je vršio pritisak	23
Grafikon 22. Stavovi o biračkom spisku	24
Grafikon 23. Ko da uradi proveru biračkog spiska	24
Grafikon 24. Pristupanje Evropskoj uniji	25
Grafikon 25. Pristupanje Evropskoj uniji u odnosu na političke varijable	26
Grafikon 26. Pristupanje Evropskoj uniji u odnosu na socio-demografske varijable.....	26
Grafikon 27. Od koga zavisi pristupanje EU	27
Grafikon 28. Stav o ekonomskoj zavisnosti	27
Grafikon 29. Putovanja u inostranstvo.....	28
Grafikon 30. Putovanja u inostranstvo – Zapad i Rusija.....	28
Grafikon 31. Ponovno uvođenje viza za putovanje u EU.....	28
Grafikon 32. Ponovno uvođenje viza za putovanje u EU.....	29
Grafikon 33. Odustajanje od EU i formiranje saveza sa Rusijom	30
Grafikon 34. Formiranje saveza sa Rusijom u odnosu na političke varijable	31
Grafikon 35. Formiranje saveza sa Rusijom u odnosu na socio-demografske varijable	31
Grafikon 36. Tretman Srbije kao ravnopravnog partnera	32
Grafikon 37. Stavovi o životu u EU i Rusiji	32
Grafikon 38. Dešavanja u Ukrajini.....	33
Grafikon 39. Pozicija ruske i ukrajinske strane u sukobu	33
Grafikon 40. Stavovi o ratu u Ukrajini	34
Grafikon 41. Članstvo Finske u NATO	34
Grafikon 42. Stavovi o odnosu Srbije prema ratu u Ukrajini	35
Grafikon 43. Šta je veći problem za Srbiju.....	36